

Důchodové pojištění v ČR a jiných státech

Zuzana Minaříková

Bakalářská práce
2007

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav veřejné správy a regionálního rozvoje
akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Zuzana MINAŘÍKOVÁ
Studijní program: B 6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Veřejná správa a regionální rozvoj
Téma práce: Důchodové pojištění v ČR a jiných státech

Zásady pro vypracování:

1. Proveďte průzkum literárních pramenů a zpracujte teoretické poznatky týkající se důchodového pojištění.
2. Porovnejte systém důchodového pojištění mezi ČR a vybranými zeměmi EU.
3. Zpracujte analýzu možností reformy důchodového pojištění v ČR.
4. Na základě analýzy a poznatků z provedené komparace definujte rizika a příležitosti jednotlivých variant a formulujte doporučení vhodného způsobu reformy důchodového pojištění v ČR.

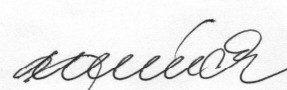
Rozsah práce: **cca 40 stran**
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

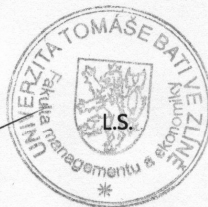
Seznam odborné literatury:

- [1] ČSSZ. Příručka budoucího důchodce v roce 2006. Praha : ČSSZ, 2006. 32 s. ISBN 80-87039-00-9.
[2] ČSSZ. Národní pojištění 10/2006. Praha: ČSSZ, 2006. ISSN 0323-2395.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Eliška Pastuszková**
Ústav financí a účetnictví
Datum zadání bakalářské práce: **12. března 2007**
Termín odevzdání bakalářské práce: **18. května 2007**

Ve Zlíně dne 12. března 2007

doc. PhDr. Vnislav Nováček, CSc.
děkan

doc. RNDr. René Wokoun, CSc.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je provést analýzu na základě komparace důchodových systémů v ČR a vybraných státech EU a z provedené komparace definovat rizika a příležitosti jednotlivých variant pro nastínění důchodové reformy v ČR. Práce je rozdělena na teoretickou a na ni navazující praktickou část. V teoretické části je uveden průzkum literárních pramenů z oblasti teorie důchodového pojištění a praktická část je zaměřena na popis systému důchodového pojištění ve vybraných státech EU a na na ni navazující analýzu a doporučení vhodného způsobu reformy pro ČR.

Klíčová slova: sociální zabezpečení, pilíře penzijního systému, český důchodový systém, důchodový systém s prvkem solidarity, systém bez prvků solidarity, důchodová reforma

ABSTRACT

The aim of this bachelor thesis is to make an analysis based on comparing the pensionable system in the Czech Republic and the pensionable system in some EU countries and to define diversifications and opportunities of unindividual variants for the outline of the pensionable reform in the Czech Republic. The work is divided into a theoretical and practical part. The theoretical part contains the survey of literary materials from the areas of the theory of the pension insurance and the practical part focuses on the description of the pensionable system in some European union states and on the following analysis and recommendation of the acceptable reform for the Czech Republic.

Keywords: social security, pillars of the old age pension scheme, Czech old age pension scheme, old age pension scheme with solidarity, old age pension scheme without solidarity, pensionable reform.

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Ing. Elišce Pastuszkové za odborné vedení a všechny přínosné rady a připomínky.

Mé poděkování patří také Okresní správě sociálního zabezpečení ve Zlíně za vstřícný přístup k mým dotazům a cenné informace, které jsem využila ve své bakalářské práci.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	11
1.1 DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ JAKO SOUČÁST SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ	11
1.1.1 NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ.....	12
2. PENZIJNÍ SYSTÉMY V EU	13
1.2 TŘI PILÍŘE PENZIJNÍHO SYSTÉMU.....	14
1.3 SYSTÉM BEVERIDGE A BISMARCK.....	15
3. VĚKOVÁ HRANICE PRO ODCHOD DO DŮCHODU V ZEMÍCH EU	15
4. DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ	18
1.4 POPIS SYSTÉMU	18
1.5 PRVKY KONSTRUKCE VÝPOČTU DŮCHODU.....	19
1.5.1 ZVYŠOVÁNÍ VYPLÁCENÝCH DŮCHODŮ (ZÁKLADNÍ PRAVIDLA).....	21
1.6 DÁVKY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ.....	21
1.5.2 STAROBNÍ DŮCHOD	22
1.5.3 PLNÝ INVALIDNÍ DŮCHOD.....	24
1.5.4 ČÁSTEČNÝ INVALIDNÍ DŮCHOD	25
1.5.5 VDOVSKÝ A VDOVECKÝ DŮCHOD	26
1.5.6 SIROTCÍ DŮCHOD.....	27
1.5.7 SOUBĚH NÁROKŮ NA DŮCHODY A JEJICH VÝPLATU	28
1.6 OBECNÁ INFORMACE K ZÁKONU O DŮCHODOVÉM POJIŠTĚNÍ V ČR	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
2 POROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH SYSTÉMŮ DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ ZEMÍ EU	32
2.1 VÝŠE ODVODŮ NA SOCIÁLNÍ POJISTNÉ V ZEMÍCH EU.....	33

3	SYSTÉMY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ.....	35
3.1	NĚMECKO.....	35
3.1.1	POLITICKÉ DŮSLEDKY.....	36
3.1.2	OMEZENÍ SAMOSTATNÉHO NAKLÁDÁNÍ SE SVÝM PŘÍJMEM.....	37
3.1.3	DOPAD NA PŘÍŠTÍ GENERACI.....	37
3.2	SLOVENSKO.....	37
3.2.1	DŮVOD PŘISTOUPENÍ K REFORMĚ.....	38
3.2.2	HLAVNÍ ZMĚNY.....	38
3.2.3	PRINCIP FUNGOVÁNÍ KAPITALIZAČNÍHO PILÍŘE.....	39
3.2.4	SOUČASNÉ FUNGOVÁNÍ DVOU DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ.....	39
3.2.5	BEZPEČNOST SYSTÉMU.....	39
3.3	FINSKO.....	40
3.3.1	ZDROJE NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ.....	40
3.3.2	VÝDAJE NA SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ VE SROVNÁNÍ S EU.....	41
3.3.3	STRATEGIE SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ DO ROKU 2010.....	41
3.4	ŠVÉDSKO.....	41
3.5	MAĎARSKO.....	42
3.5.1	PAY AS YOU GO SYSTÉM A STAROBNÍ DŮCHODY.....	43
3.5.2	ZÁKONNÉ SOUKROMÉ PENZE.....	43
3.5.3	PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ.....	43
3.6	FRANCIE.....	44
3.6.1	FINANCOVÁNÍ SYSTÉMU.....	44
3.6.2	DOPLŇKOVÉ DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ.....	44
3.7	SHRNUTÍ KOMPARACE.....	45
4	VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ O ČESKÉM DŮCHODOVÉM SYSTÉMU.....	48
4.1	NÁZORY OBČANŮ NA POKRAČOVÁNÍ DŮCHODOVÉ REFORMY.....	49
4.2	ZA DESET LET JE DŮCHODCŮ V ČR O 8 % VÍC A STAROBNÍ DŮCHOD VZROSTL O 44 %.....	49
5	DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ VE SVĚTĚ.....	51
5.1	ROZDÍL ŽIVOTNÍHO STYLU PENZISTŮ V EU.....	52
6	NUTNOST REFORMY DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU V ČR.....	53

7	ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ V ČR	55
7.1	POZITIVNÍ PRVKY ZÁKONA O DŮCHODOVÉM POJIŠTĚNÍ.....	55
7.2	NAVRHOVANÉ ZMĚNY V ZÁKONĚ O DŮCHODOVÉM POJIŠTĚNÍ.....	55
7.3	PRŮBĚŽNÝ STÁTNÍ SYSTÉM (PAYG)	56
7.3.1.1	Solidarita systému	56
7.3.1.2	Náhradový poměr	56
7.3.1.3	Příjmy a výdaje.....	56
7.4	FONDOVÝ SYSTÉM (SOUKROMÝ)	57
8	NAVRHOVANÉ REFORMNÍ OPATŘENÍ V ČR.....	59
8.1	PRODLOUŽENÍ VĚKU ODCHODU DO DŮCHODU	59
8.2	ZMĚNA VZORCE PRO VÝPOČET DŮCHODU	60
8.3	ZAVEDENÍ DEMOGRAFICKÉHO FAKTORU.....	60
8.4	ZVYŠOVÁNÍ ÚROVNĚ INDIVIDUÁLNÍHO SPOŘENÍ NA DŮCHOD	60
8.5	NOSITEL POJIŠTĚNÍ	61
8.6	PŘÍJMY A VÝDAJE DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ.....	61
8.7	DALŠÍ MOŽNÉ REFORMNÍ SCÉNÁŘE.....	61
8.7.1	DOBROVOLNÉ VYVÁZÁNÍ	61
8.7.2	ROVNÝ DŮCHOD.....	62
8.7.3	DOHODA POLITICKÝCH STRAN ZASTOUPENÝCH V POSLANECKÉ SNĚMOVNĚ O DALŠÍM POKRAČOVÁNÍ DŮCHODOVÉ REFORMY	63
9	DŮCHODOVÁ REFORMA.....	64
	ZÁVĚR	66
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	67
	TIŠTĚNÉ MONOGRAFIE.....	67
	INTERNETOVÉ ZDROJE	67
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	69
	SEZNAM TABULEK.....	70

ÚVOD

Hlavním impulsem pro výběr tématu mé bakalářské práce Důchodové pojištění v ČR a jiných státech pro mě byly časté politické diskuze na téma důchodové reformy. Domnívám se, že se tato oblast dotýká všech občanů ČR. Téma důchodového pojištění jsem si vybrala také proto, že jsem o důchodovém pojištění získala mnoho informací během méj 6ti týdně praxe, kterou jsem absolvovala na ČSSZ ve Zlíně.

Hlavním cílem méj práce bude provést analýzu na základě komparace důchodových systémů v ČR a vybraných státech EU a z provedené komparace definovat rizika a příležitosti jednotlivých variant.

V teoretické části práce se budu zabývat průzkumem literárních pramenů z oblasti teorie důchodového pojištění. Nejdříve se zaměřím na popis 3.pilířů penzijního systému, dále pak v této části uvedu tolik diskutovanou věkovou hranici pro odchod do důchodu. V popisu systému důchodového pojištění v ČR uvedu nejdříve principy stávajícího Zákona o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb. a dále pak přiblížím systém v ČR (2 základní systémy). V neposlední řadě vyjmenuji pojmy důležité pro výpočet důchodu včetně 5ti druhů důchodu vyplácených v ČR (starobní a 4 odvozené).

Cílem praktické části bude představení systémů důchodového pojištění ve vybraných státech EU. Po prostudování několika odborných měsíčníků ČSSZ (Národní pojištění) se budu snažit vybrat státy, jejichž důchodové systémy bych mohla použít jako příklad při vytváření nové koncepce důchodové reformy v ČR. V praktické části se zaměřím na celosvětový problém stárnutí obyvatelstva, což vede do budoucna při stávajícím systému důchodového pojištění v ČR (princip solidarity) k nedostatku peněžních prostředků ČSSZ na výplatu důchodů.

Mezi reformní opatření, které uvedu následně v praktické části, patří např. zvyšování věkové hranice odchodu do důchodu nebo nově koncipovaný výpočet starobních důchodů. Konkrétně se potom jedná o možné reformní scénáře jako je např. rovný důchod nebo dohoda politických stran v Poslanecké sněmovně.

Výsledkem práce bude provedená analýza a doporučení vhodného způsobu reformy důchodového pojištění pro ČR.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Jedním z hlavních důvodů existence sociálního zabezpečení je nerovnoměrné rozdělení důchodů (není myšleno starobních) ve společnosti. Hlavním cílem by mělo, dle mého názoru, být **spravedlivé a dostupné sociální zabezpečení** všem **občanům** daného státu bez rozdílu. Pojmem „Sociální zabezpečení“ se označují zákonná opatření, která garantují základní pomoc **v nepříznivých životních situacích**.

V Evropě existuje řada systémů sociálního zabezpečení. Sociální systém se odvíjí především od ekonomiky státu, což bývá často důvodem pro různorodost těchto systémů. Rozdílem může být způsob financování sociálního systému nebo typy důchodu v rámci důchodového pojištění dané země. V České republice je sociální systém financován ze státního rozpočtu.

Sociální zabezpečení v České republice zahrnuje důchodové pojištění, nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Spolupráce národních sociálních systémů je založena na rovnosti zacházení, pojištění v jednom členském státě, exportu dávek a sčítání dob pojištění. Základní pravidlo říká, že migrující osoby za prací po státech EU podléhají právním předpisům o sociálnímu zabezpečení členského státu, na jehož území pracují, bez ohledu trvalého bydliště nebo státní příslušnosti.

Mezinárodní smlouvy o sociálním zabezpečení jsou tradičním, běžně používaným prostředkem spolupráce v oblasti sociálního zabezpečení. Jejich základním smyslem je zabezpečit práva osob, které střídavě žijí a pracují ve smluvních státech.

Tyto smlouvy by měly řešit různé problémy a záležitosti týkající se sociálního zabezpečení.

1.1 Důchodové pojištění jako součást sociálního zabezpečení

Důchodové a nemocenské pojištění je u nás založeno na pojistném principu, tj. na pravidelném placení příspěvku – **pojistného**.

Povinnost platit mají:

- zaměstnavatelé,
- zaměstnanci, pokud jsou účastni na nemocenském pojištění

- osoby samostatně výdělečně činné
- osoby, které jsou dobrovolně účastny na důchodovém pojištění

Sazby pojistného z vyměřovacího základu (u zaměstnance-zpravidla úhrn hrubých příjmů za kalendářní měsíc) **jsou:**

U zaměstnavatele **26 %** (3,3% na nemocenské pojištění, 21,5% na důchodové pojištění a 1,2% příspěvek na státní politiku zaměstnanosti)

U zaměstnanců **8%** (1,1% na nemocenské pojištění, 6,5% na důchodové pojištění a 0,4% příspěvek na státní politiku zaměstnanosti)

U OSVČ **29,6%** (28% na důchodové pojištění, 1,6% na státní politiku zaměstnanosti a 4,4% na nemocenské pojištění- OSVČ má na výběr, zda se k tomuto pojištění dobrovolně přihlásí)

Z výše uvedeného vyplývá, že důchodové pojištění tvoří nejvýznamnější oblast sociálního zabezpečení.

Zaměstnavatel je povinen vypočítat pojistné za zaměstnance a srazit mu jej ze mzdy. Spolu s pojistným, které je povinen platit za sebe, ho odvede na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení.

OSVČ si vyměřovací základ pro placení pojistného určuje sama. Vyměřovací základ musí činit v roce 2007 nejméně 50% příjmu ze samostatné výdělečné činnosti.

1.1.1 Nemocenské pojištění

Toto pojištění slouží jako pojištění pro případ ztráty nebo snížení příjmu z výdělečné činnosti v důsledku dočasné pracovní neschopnosti, těhotenství a mateřství.

Z nemocenského pojištění se poskytují tyto dávky:

- nemocenské
- podpora při ošetřování člena rodiny
- peněžitá pomoc v mateřství
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

V rámci nemocenského pojištění bych chtěla jen zmínit, že v současné době je Zákon o nemocenském pojištění č. 187/2006 Sb. často diskutovanou otázkou v Poslanecké sně-

movně. Tento zákon byl schválen v roce 2006, ovšem jeho účinnost byla již podruhé odložena, a sice na 1.1.2008

Státní politika zaměstnanosti zahrnuje hmotné zabezpečení v nezaměstnanosti, které přispívá ke zvyšování zaměstnanosti. V tomto případě rozhodujícími nároky jsou podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci.

Podrobnému rozpisu důchodového pojištění se v teoretické části budu věnovat níže.

Na závěr této kapitoly bych se ještě chtěla ve stručnosti zmínit o **Lékařské posudkové službě**, která posuzuje zdravotní stav pro většinu dávek a služeb sociálního zabezpečení podmíněných nepříznivým zdravotním stavem. Musíme totiž brát v potaz i LPS jako součást-oddělení správy sociálního zabezpečení, která souvisí s náklady na provoz ČSSZ.

2. PENZIJNÍ SYSTÉMY V EU

Penzijní systémy a jejich reformy jsou hlavními tématy téměř ve všech zemích EU. Přístup každé země je svým způsobem unikátní a klade různě velký důraz na různé parametry systému podle vlastních tradic a ekonomických možností.

Vymezení a ekonomické nastavení penzijního systému dané země je ovlivněno tím, zda členský stát ve své minulosti ratifikoval některou z mezinárodních úmluv v oblasti sociálního zabezpečení pod patronací Mezinárodní organizace práce. Navíc každý členský stát EU musí respektovat nařízení Rady č. 1408/71/EHS ze dne 14. června 1971 o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství. Dále je důležité tzv. implementační nařízení, tj. nařízení č. 574/72, které stanoví postup provádění nařízení č.1408/71. [1]

Z článku 7 nařízení Rady č.1408/71/EHS vyplývá, že povinnosti z úmluv Mezinárodní organizace práce ratifikovaných členskými státy mají přednost před uvedeným nařízením. Důležitá je také skutečnost, že každý členský stát má ve své kompetenci tvorbu penzijního systému ve formě právního předpisu (zákona). [1]

1.2 Tři pilíře penzijního systému

Ve většině států EU se penzijní systém skládá ze tří pilířů:

První pilíř: soustava systému svázaného s výdělkem. Jedná se o systém všeobecný, veřejný, většinou povinný a průběžně financovaný.

Druhý pilíř: soustava profesních, soukromých, zaměstnaneckých fondů kapitálově financovaných. Účast v systému je dobrovolná nebo povinná

Třetí pilíř: systém individuálního důchodového zabezpečení. Je financován kapitálově a systém je dobrovolný.

I když téměř ve všech zemích EU probíhá v současné době důchodová reforma, lze penzijní systémy v rámci uvedených tří pilířů vymezit takto:

a) systémy veřejné, státem garantované (odpovídá 1. pilíři)

1. systém s prvkem solidarity: dávkově definovaný (DB – defined benefit) – většinou založený na průběžném financování,

2. systém bez prvků solidarity:

- příspěvkově definované (DC – defined contribution): financované průběžným nebo kapitálovým způsobem

- příspěvkově definovaný systém NDC (notional defined contributions) – průběžně financovaný

b) systémy doplňkové, soukromé (odpovídající 2. a 3. pilíři)

1. profesní zaměstnanecké penzijní fondy (2. pilíř)

2. soukromé penzijní připojištění a životní pojištění nebo jiná forma (3. pilíř)

Mezi základní charakteristické rysy 1. pilíře patří: přerozdělovací prvky ve formě záruky minimálního důchodu, započítání dob bez výdělku (tzv. náhradní doby za dobu studia, základní vojenské služby, mateřské dovolené apod.). [1]

Základem 1. pilíře jsou systémy

Systém dávkově definovaný (DB) – důchod je „předem“ určen, a to buď absolutní částkou, nebo ve vztahu k „předdůchodovým“ skutečnostem (doba pojištění, výše předchozích výdělků). [1]

System příspěvkově definovaný (DC) – předem je známa pouze relativní výše příspěvku (příspěvková sazby v %) a důchodová dávka je vypočtena s přihlédnutím k částce vedené na individuálním účtu pojištěnce, očekávané době dožití při přiznání důchodu a na míře výnosu z investování úspor na kapitálovém trhu. [1]

System hypoteticky příspěvkově definovaný (NDC) – byl rozpracován ve **Švédsku**, potom v různých modifikacích zaveden v Itálii, Polsku a Lotyšsku. Každý účastník má zřízen individuální účet, na který se připisují odvedené příspěvky a jejich zhodnocování v čase. Výše penze je přímo závislá na celkových (hypotetických) úsporách na jedincově účtu a nepřímo závislá na průměrné očekávané délce života. Úspory na účtech jsou pouze hypotetické, protože vybrané příspěvky jsou použity na výplatu současných důchodů. Tento systém lze aplikovat pouze pro starobní důchody. [1]

1.3 System Beveridge a Bismarck

Budeme-li dále pokračovat v charakteristice států Evropské unie z hlediska jejich důchodových systémů rozlišujeme dvě skupiny. Státy, které mají systém důchodového pojištění typu

1. **Beveridge** – zde patří Velká Británie, Irsko. V těchto státech není možný odchod do předčasného starobního důchodu.

Druhou skupinu tvoří státy se systémem typu

2. **Bismarck** - zde patří Německo, Belgie, Francie. V tomto systému předčasný odchod do důchodu možný je.

3. VĚKOVÁ HRANICE PRO ODCHOD DO DŮCHODU V ZEMÍCH EU

Odchodu zaměstnanců do důchodu věnuje Evropská unie velikou pozornost. Jelikož není důchodová politika ve všech zemích v Evropské unii stejná, plyne jiná životní úroveň německého či portugalského penzisty. Ve všech členských zemích je věková hranice pro odchod do důchodu pro muže 65 let. Výjimku tvoří Francie - 60 let a Dánsko - 67 let.

V následující tabulce uvádím věkovou hranici pro odchod do důchodu pro srovnání ČR s jinými zeměmi EU. Domnívám se, že věková hranice odchodu do důchodu souvisí se

zvyšováním míry zaměstnanosti obyvatelstva. Důsledkem by pak mohlo být jedno z několika řešení finanční otázky důchodového systému do budoucna.

tabulka 1: Věková hranice pro odchod do důchodu v zemích EU

ZEMĚ	NORMÁLNÍ		MINIMÁLNÍ		POZNÁMKY
	MUŽI	ŽENY	MUŽI	ŽENY	
Belgie	60-65	60-65			Pružný
			55		Zvláštní soustava pro horníky, předpoklad 25 let práce v podzemí
Dánsko	67	67			Pro lidi, kteří dosáhli věku 60 let před 1.7.1999
	65	65			Pro lidi, kteří dosáhli věku 60 let po 1.7.1999
		62			Svobodné, ovdovělé, rozvedené a odloučené ženy, které dosáhly věku 62 let před 1.1.1984
			55	55	Zvláštní skupiny
Finsko	65	65	60	60	
Francie	60	60			Důchody mohou být zvýšeny odložením na dosažení pozdějšího věku nad 60 let
Irsko	65	65			Důchody se vyplácejí od dosažení věku 66 let bez ohledu na odchod na odpočinek
Itálie	65	60			Plný důchod může být vyplácen po 35 letech příspěvků a odchodu na odpočinek. Některé zvláštní soustavy mají také dřívější odchod do důchodu.
Lichtenštejnsko	65 (viz. pozn.)	62 (viz. pozn.)	60 (od 1.1.01)	60 (od 1.1.01)	Normální důchodový věk se vyrovná na 64 let pro muže i ženy takto: Ženy narozené mezi: 1.1.35 - 31.12.40 - 62 1.1.41 - 31.12.45 - 63 1.1.46 a později - 64. Muži narození před 1.1. 1936 - 65 Muži narození 1.1.36 a později – 64
			60	55	Různé zvláštní skupiny
Lucembursko	65	65			

Německo	65	65			
			60	60	Různé zvláštní skupiny
Nizozemsko	65	65			
Norsko	67	67	65	65	
Polsko	65	60		55	Existují zvláštní soustavy, kde může vzniknout nárok na důchod dříve
Portugalsko	65	62			Důchodový věk pro ženy se zvyšuje v letech 1994 až 1999 vždy o 6 měsíců: 1994 - 62,5 1995 - 63 1996 - 63,5 1997 - 64 1998 - 64,5 1995 - 65 Pružný odchod do důchodu od 55 let
Rakousko	65	60			Vletech 2024 až 2034 má dojít k vyrovnání na 60 let
Rumunsko	65	60			
Řecko	65	60			Pro nové účastníky od roku 1993 dojde k vyrovnání na 65
			58	55	Různé zvláštní skupiny
Španělsko	65	65	60	60	
Švédsko	65	65	61	61	Před lednem 1999 byl minimální důchodový věk 60 Neexistuje pevný věk pro odchod do důchodu, ale čerpán může být od uvedeného věku
Velká Británie	65	60			Od roku 2020 bude věk rozhodný pro státní důchod 65 let pro muže i ženy. Zvýšení pro ženy bude postupné počínaje rokem 2010
Litva	62 let a 6 měsíců	60			U žen se důchodový věk zvyšuje o šest měsíců od roku 2003 (důchodový věk 58 let a 6 měsíců) do roku 2006 (důchodový věk – 60 let)
Lotyšsko	62	62	60	60	

Zdroj: [7]

Důchodový věk se v **Bulharsku** postupně zvyšuje. V roce 2000 byl důchodový věk pro muže 60,5 let a pro ženy 55,5 let. Každý rok se však důchodový věk prodlužuje u mužů i u žen o půl roku. [7]

Důchodový věk v **Estonsku** je 63 let pro muže i ženy, kde u žen je důchodový věk postupně upravován. [7]

Důchodovému věk na **Slovensku** činí 62 let, kdy u žen závisí na počtu odchovaných dětí a stejně jako u mužů na datu dovršení potřebného věku pro odchod do důchodu.

Ve **Slovinsku** pojištěné osobě vznikne nárok na starobní penzi ve věku 58 let a splnění doby pojištění 40 let (u mužů) a 38 let (u ženy). [7]

4. DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Základní důchodové pojištění a zvýšení důchodu pro bezmocnost tvoří spolu s nemocenským pojištěním součást sociálního zabezpečení ve smyslu zákona č.582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení ve znění pozdějších předpisů. [9]

1.4 Popis systému

Český důchodový systém se skládá ze dvou částí.

První je **povinné základní důchodové pojištění** (1.pilíř), dávkově definované (DB) a průběžně financované (PAYG). Je univerzální a zabezpečuje všechny ekonomicky aktivní osoby. Právní úprava je jednotná pro všechny pojištěnce, neexistují speciální odvětvová schémata. Pouze v oblasti organizačního a administrativního zabezpečení platí určité odchylky například pro vojáky, policisty, celníky a hasiče. Důchod ze základního důchodového pojištění pobírá více než 99 % obyvatel.

Druhou část systému tvoří dobrovolné doplňkové, příspěvkově definované (DC), kapitálově financované **penzijní připojištění se státním příspěvkem**. Penzijní připojištění se státním příspěvkem je možno podle EU považovat za třetí pilíř důchodového systému. Součástí třetího pilíře je zejména **životního pojištění**, nabízené **komerčními pojišťovnamy**. Důchody přiznávané ze třetího pilíře se zatím podílejí na příjmech důchodců zanedba-

telnou měrou. V členských státech EU obvyklý druhý pilíř (zaměstnavatelské penzijní systémy) v českém důchodovém systému neexistuje.

Na **odborné dotazy** ve věcech důchodového pojištění jsou povinny odpovídat občanům a organizacím **okresní správy sociálního zabezpečení (OSSZ)**, v Praze potom **Pražská správa sociálního zabezpečení (PSSZ)** a její územní pracoviště.

Z hlediska kontroly **činnosti OSSZ a PSSZ, Česká správa sociálního zabezpečení** řídí a také rozhoduje o nároku na důchody, jejich výši a výplatě.

Pro příslušníky ozbrojených sil (vojáky z povolání, policisty, příslušníky Vězeňské stráže a další) a pozůstalé po nich plní obdobné povinnosti **orgány sociálního zabezpečení ministerstev vnitra, obrany a spravedlnosti**. [9]

1.5 Prvky konstrukce výpočtu důchodu

- rozhodné období, z něhož se zjišťují příjmy pro výpočet důchodu,
- vyměřovací základy,
- všeobecné vyměřovací základy,
- přepočítací koeficient pro úpravu naposledy stanoveného všeobecného vyměřovacího základu,
- koeficienty nárůstu všeobecných vyměřovacích základů,
- osobní vyměřovací základ a
- výpočtový základ.

Rozhodným obdobím, z něhož se zjišťují hrubé příjmy z výdělečné činnosti, je období 30 kalendářních roků bezprostředně před rokem přiznání důchodu. Tohoto cílového stavu však bude dosaženo postupně. V případě důchodů přiznávaných v prvním roce účinnosti zákona o důchodovém pojištění (tj. v roce 1996) bylo rozhodné období desetileté, určené roky 1986 až 1995. Za každý další rok účinnosti zákona o důchodovém pojištění se toto desetileté období prodlužuje o jeden rok. [8]

Ročními vyměřovacími základy jsou skutečně dosažené vyměřovací základy (v podstatě "hrubé příjmy") za jednotlivé kalendářní roky rozhodného období (s výjimkou kalendářního roku, který bezprostředně předchází roku přiznání důchodu) vynásobené tzv. koeficientem nárůstu všeobecného vyměřovacího základu. [8]

Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu se určuje za použití příslušných všeobecných vyměřovacích základů (stanoví vláda nařízením do 30. září následujícího kalendářního roku ve výši průměrné měsíční mzdy za kalendářní rok zjištěné ČSU) a přepočítacího koeficientu (stanoví vláda nařízením podle údajů ČSU o průměrné měsíční mzdě za stanovená pololetí - určuje se jako podíl průměrné měsíční mzdy za první pololetí kalendářního roku, který o jeden rok předchází roku přiznání důchodu, a průměrné měsíční mzdy za první pololetí kalendářního roku, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu). Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu se stanoví jako podíl všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu, vynásobeného přepočítacím koeficientem, a všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, za který se vypočítává roční vyměřovací základ. [8]

Osobní vyměřovací základ je měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů. Při stanovení osobního vyměřovacího základu se z rozhodného období, z něhož se zjišťují příjmy pro výpočet důchodu, vyloučí některé zákonem stanovené doby, tzv. vyloučené doby (v podstatě náhradní doby pojištění spadající do rozhodného období a některé další v zákoně o důchodovém pojištění taxativně vyjmenované doby), takže nedojde k jeho "rozmělnění". [8]

Výpočtový základ se zjistí redukcí osobního vyměřovacího základu. Při přijetí zákona o důchodovém pojištění se pro stanovení výpočtového základu započítávala částka osobního vyměřovacího základu do 9.600 Kč v plné výši, z částky osobního vyměřovacího základu nad 9.600 Kč do 23.300 Kč se počítá 30% a z částky nad 23.300 Kč se počítá 10%. Tyto hranice redukce zvyšuje vláda nařízením, a to od 1. ledna. [8]

DŮLEŽITÉ ÚDAJE PRO ROK 2007

V následující tabulce uvádím konkrétní částky, které slouží pro výpočet důchodu.

tabulka 2: Částky pro účely důchodového pojištění

Všeobecný vyměřovací základ	18 809 Kč
Přepočítávací koeficient	1,0707
„Průměrná mzda“ (všeobecný vyměřovací základ x přepočítávací koeficient)	20 139 Kč
Rozhodná částka (2,4 x „průměrná mzda“)	48 334 Kč

Zdroj: [10]

1.5.1 Zvyšování vyplácených důchodů (základní pravidla)

- vyplácené důchody se zvyšují pravidelně každý rok v lednu; odchýlný postup je stanoven pouze při velmi nízké inflaci (zvýšení by činilo méně než 2 %) a při vysoké inflaci (aspoň 10 %),
- zvýšení důchodů se stanoví tak, aby u průměrného starobního důchodu činilo nejméně 100 % růstu cen a dále též nejméně jednu třetinu růstu reálné mzdy,
- konkrétní částku zvýšení stanoví vláda nařízením, přičemž zvýšení může být vyšší než zvýšení, které zákon stanoví jako minimální,
- růst úhrnného indexu spotřebitelských cen za domácnosti celkem je při pravidelném zvýšení od ledna zjišťován v období dvanácti měsíců, a to do července kalendářního roku přecházejícího roku zvýšení důchodů,
- v mimořádném termínu se důchody zvýší, pokud růst cen ve sledovaném období dosáhl aspoň 10 %; o takovém zvýšení rozhodne vláda do 50 dnů od posledního dne kalendářního měsíce, v němž došlo ke splnění uvedené podmínky. [8]

1.6 Dávky důchodového pojištění

Důchody rozdělujeme na přímé a odvozené. Důchody přímé jsou vyměřeny na základě doby pojištění a výše výdělku dané osoby. Patří mezi ně:

- Starobní důchod
- Plný invalidní důchod
- Částečný invalidní důchod

Odvozené důchody se stanovují z přímého důchodu. Mezi odvozené důchody patří:

- Vdovský a vdovecký důchod
- Sirotčí důchod

1.6.1 Starobní důchod

Nárok na starobní důchod má pojištěnec, jestliže dosáhl důchodového věku a získal potřebnou dobu pojištění.

Důchodový věk činí :

u mužů	60 let
u žen	53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí
	54 let, pokud vychovaly 3 nebo 4 děti
	55 let, pokud vychovaly 2 děti
	56 let, pokud vychovaly 1 dítě
	57 let

pokud pojištěnci dosáhli tohoto věku do 31.12.1995.

Pokud pojištěnci dosáhnou výše uvedených věkových hranic v období od **1.1.1996** do 31.12.2012, stanoví se důchodový věk tak, že ke kalendářnímu měsíci, ve kterém pojištěnec dosáhl této hranice, se přičítají u **mužů 2 kalendářní měsíce** a u **žen 4 kalendářní měsíce** za každý i započatý rok z doby po 31.12.1995 do dne dosažení uvedených věkových hranic (viz. tabulka). [11]

tabulka 3: Důchodový věk (roky + měsíce)

rok narození	muži	ženy (podle počtu vychovaných dětí)				
		bezdětná	1 dítě	2 děti	3-4 děti	5 a více dětí
před rokem 36	60	57	56	55	54	53
1936	60 + 2	57	56	55	54	53
1937	60 + 4	57	56	55	54	53
1938	60 + 6	57	56	55	54	53
1939	60 + 8	57 + 4	56	55	54	53
1940	60 + 10	57 + 8	56 + 4	55	54	53
1941	61	58	56 + 8	55 + 4	54	53
1942	61 + 2	58 + 4	57	55 + 8	54 + 4	53
1943	61 + 4	58 + 8	57 + 4	56	54 + 8	53 + 4
1944	61 + 6	59	57 + 8	56 + 4	55	53 + 8
1945	61 + 8	59 + 4	58	56 + 8	55 + 4	54
1946	61 + 10	59 + 8	58 + 4	57	55 + 8	54 + 4
1947	62	60	58 + 8	57 + 4	56	54 + 8
1948	62 + 2	60 + 4	59	57 + 8	56 + 4	55
1949	62 + 4	60 + 8	59 + 4	58	56 + 8	55 + 4
1950	62 + 6	61	59 + 8	58 + 4	57	55 + 8
1951	62 + 8	61 + 4	60	58 + 8	57 + 4	56
1952	62 + 10	61 + 8	60 + 4	59	57 + 8	56 + 4
1953	63	62	60 + 8	59 + 4	58	56 + 8
1954	63	62 + 4	61	59 + 8	58 + 4	57
1955	63	62 + 8	61 + 4	60	58 + 8	57 + 4
1956	63	63	61 + 8	60 + 4	59	57 + 8
1957	63	63	62	60 + 8	59 + 4	58
1958	63	63	62	61	59 + 8	58 + 4
1959	63	63	62	61	60	58 + 8
po roce 1959	63	63	62	61	60	59

Zdroj: [6]

Po **31.12.2012** činí důchodový věk :

u mužů	63 let
u žen	59 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí 60 let, pokud vychovaly 3 nebo 4 dětí 61 let, pokud vychovaly 2 děti 62 let, pokud vychovaly 1 dítě 63 let

Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod činí nejméně 25 let. Při dosažení 65 let věku pojištěnce činí potřebná doba pojištění 15 let. [11]

Souběh starobního důchodu s příjmem z výdělečné činnosti

Výplata starobního důchodu náleží při výkonu výdělečné činnosti na základě pracovně-právního vztahu, jedině tehdy, jestliže byl tento pracovněprávní vztah sjednán na dobu určitou, nejdéle však na dobu jednoho roku, lze-li jej podle zvláštních právních předpisů na tuto dobu sjednat. Výdělečnou činností se rozumí činnost vykonávaná v rozsahu , který zakládá účast na důchodovém pojištění. [11]

Starobní důchod před dosažením důchodového věku

Pojištěnec má podle § 30 zdp nárok na starobní důchod před dosažením důchodového věku, jestliže získal 25 let pojištění a

- ke dni, od něhož má být starobní důchod přiznán, je poživatelem částečného invalidního důchodu, přičemž mu k tomuto dni do dosažení důchodového věku chybí nejvýše 2 roky
- pobíral plný invalidní důchod nepřetržitě aspoň po dobu 5 let a nárok na plný invalidní důchod pobíraný po tuto dobu zanikl a ke dni odnětí tohoto důchodu do dosažení důchodového věku mu chybí nejvýše 5 let. [11]

1.6.2 Plný invalidní důchod

Nárok na plný invalidní důchod má pojištěnec, jestliže se stal:

- plně invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, pokud nesplnil ke dni vzniku plné invalidity podmínky nároku na starobní důchod při dosažení důchodového věku, popř. byl-li mu přiznán starobní důchod před dosažením důchodového věku podle § 31 zdp, pokud nedosáhl důchodového věku, nebo

- plně invalidním následkem pracovního úrazu [11]

Pojištěnec je plně invalidní, jestliže jeho zdravotní stav je dlouhodobě nepříznivý a z důvodu tohoto dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu mu poklesla výdělečná schopnost nejméně o **66%**, nebo z důvodu jeho zdravotního postižení je schopen soustavné výdělečné činnosti jen za zcela mimořádných podmínek. Zdravotní stav pojištěnců posuzují lékaři okresní správy sociálního zabezpečení. [11]

Potřebná doba pojištění pro nárok na plný invalidní důchod činí:

- u pojištěnce do 20 let méně než 1 rok
- u pojištěnce od 20 do 22 let 1 rok
- u pojištěnce od 22 let do 24 let 2 roky
- u pojištěnce od 24 let do 26 let 3 roky
- u pojištěnce do 26 do 28 let 4 roky
- u pojištěnce nad 28 let 5 roků

Potřebná doba pojištění se zjišťuje z období před vznikem plné invalidity, a jde-li o pojištěnce ve věku nad 28 let, z posledních 10 roků před vznikem plné invalidity. Podmínka potřebné doby pojištění se považuje též za splněnou, byla-li tato doba získána v kterémkoliv období 10 roků dokončeném po vzniku plné invalidity (u pojištěnce mladšího 24 let přitom činí 2 roky). [11]

Na **plný invalidní důchod** má nárok též osoba, která

- dosáhla aspoň 18 let věku
- má trvalý pobyt na území ČR
- je plně invalidní, jestliže plná invalidita vznikla před dosažením 18. roku věku a tato osoba nebyla účastna pojištění po potřebnou dobu.

1.6.3 Částečný invalidní důchod

Pojištěnec má nárok na částečný invalidní důchod , jestliže se stal částečně invalidním

- a získal potřebnou dobu pojištění, nebo
- následkem pracovního úrazu.

Částečně invalidní je pojištěnec, jestliže mu z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesla jeho schopnost soustavné výdělečné činnosti nejméně o **33%** nebo jestliže mu dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav značně ztěžuje obecné životní podmínky. Okruh zdravotních postižení značně ztěžující životní podmínky stanoví vyhláška MPSV ČR č. 284/95 Sb. [11]

Potřebná doba pojištění pro nárok na částečný invalidní důchod činí:

- u pojištěnce do 20 let méně než 1 rok
- u pojištěnce od 20 do 22 let 1 rok
- u pojištěnce od 22 let do 24 let 2 roky
- u pojištěnce od 24 let do 26 let 3 roky
- u pojištěnce od 26 do 28 let 4 roky
- u pojištěnce nad 28 let 5 roků.

Potřebná doba pojištění se zjišťuje obdobně jako u plného invalidního důchodu. Podmínka potřebné doby pojištění se považuje za splněnou, pokud bezprostředně před vznikem částečné invalidity náležel plný invalidní důchod podle § 42 odst. 1 zdp (tzv. důchod invalidy z mládí). [11]

1.6.4 Vdovský a vdovecký důchod

Vdovský důchod náleží v případě úmrtí manžela. Vdovecký důchod náleží, zemřela-li manželka.

Vdova (vdovec) má nárok na vdovský (vdovecký) důchod po manželovi (manželce), který(á) byl(a) poživitelem důchodu nebo ke dni smrti splnil(a) podmínku potřebné doby pojištění pro vznik nároku na plný invalidní nebo starobní důchod. [11]

Vdovský důchod (vdovecký důchod) náleží po dobu **1 roku** od smrti manžela (manželky). Po uplynutí této doby náleží pouze pokud pozůstává osoba:

- pečuje o nezaopatřené dítě
- pečuje o dítě, které je závislé na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost)

- pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela, který s ní žije v domácnosti a je závislý na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost)
- je plně invalidní
- dosáhla věku 55 let, jde-li o ženu, nebo 58 let, jde-li o muže. [11]

Dítětem se rozumí dítě, které má po zemřelé osobě nárok na sirotčí důchod, a dítě, které bylo v rodině zemřelé osoby vychovááno, jde-li o vlastní (osvojené) dítě vdovy nebo vdovce nebo bylo-li aspoň jedním z nich převzato do dne smrti manžela nebo manželky do trvalé péče nahrazující péči rodičů. [11]

Jestliže pozůstalá osoba přestane plnit podmínky pro nárok na vdovský nebo vdovecký důchod po uplynutí 1 roku od smrti druhého z manželů, nárok zanikne. Nárok na dávku vznikne znovu pouze tehdy, jestliže pozůstalá osoba splní některou z výše uvedených podmínek do 5 roků od tohoto zániku nároku. [11]

Pokud podle rozhodnutí soudu pozůstalá osoba úmyslně způsobila smrt druhého z manželů jako pachatel, spolupachatel nebo účastnice trestného činu, nárok na vdovský nebo vdovecký důchod zaniká právní mocí tohoto rozhodnutí. [11]

Nárok na vdovský nebo vdovecký důchod zaniká i uzavřením nového manželství. V takovém případě potom vzniká nárok na poskytnutí tzv. „odbytného“ ve výši 12 měsíčních splátek vdovského (vdoveckého) důchodu. [11]

1.6.5 Sirotčí důchod

Sirotčí důchod náleží pouze **nezaopatřenému dítěti**, zemřel-li jeho rodič (popř. osvojitel), nebo osoba, která dítě převzala do péče nahrazující péči rodičů a dítě na ní bylo v době její smrti převážně odkázáno výživou, kterou mu ze závažných příčin nemohli zajistit vlastní rodiče. [11]

Současně je nutné pro nárok na sirotčí důchod splnění podmínky, aby zemřelý byl ke dni smrti poživitelem starobního, plného invalidního nebo částečně invalidního důchodu, nebo aby splňoval ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na plný invalidní důchod nebo podmínku nároku na starobní důchod anebo zemřel následkem pracovního úrazu. [11]

Oboustranně osiřelé dítě má při splnění výše uvedených podmínek nárok na sirotčí důchod po každém z rodičů, anebo osobě, která dítě převzala do péče nahrazující péči rodičů

a na níž bylo dítě převážně odkázáno výživou v době její smrti, pokud tuto výživu nemohli ze závažných příčin zajistit vlastní rodiče. [11]

Nárok na sirotčí důchod nevzniká po pěstounovi nebo po jeho manželovi.

Nárok na sirotčí důchod zaniká osvojením. Pokud oboustranně osiřelé dítě osvojí jen jedna osoba, zaniká nárok na ten sirotčí důchod, který náležel po osobě, kterou osvojitel nahradil. Dojde-li ke zrušení osvojení, nárok na sirotčí důchod vznikne znovu, a to ve výši, v jaké by náležel, kdyby byl vyplácen ke dni zrušení osvojení. [11]

Za **nezaopatřené dítě** se pro nárok na sirotčí důchod považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté nejdéle do 26. roku věku, jestliže

- se soustavně připravuje na budoucí povolání
- nemůže se soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, nebo
- z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.

Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené i dítě, které je vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci. [11]

Za dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů se považuje dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu, a dítě manžela, zemřel-li druhý rodič dítěte nebo není-li znám. [11]

1.6.6 Souběh nároků na důchody a jejich výplatu

Jsou-li splněny současně podmínky nároku na výplatu **více důchodů** téhož druhu nebo výplatu starobního důchodu, plného invalidního důchodu nebo částečného invalidního důchodu, vyplácí se jen jeden důchod a to **vyšší**.

Jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu **starobního, plného invalidního** nebo **částečně invalidního** ve **stejně výši**, vyplácí se důchod, který si **pojištěnec zvolil**. Dnem úpravy výplat důchodů pro souběh zanikají nároky na důchody, které se nevyplácejí.

Jsou-li současně splněny podmínky nároku na výplatu **starobního, plného invalidního** nebo **částečného invalidního** důchodu a na výplatu **vdovského důchodu** nebo **vdovecké-**

ho důchodu, anebo **sirotčího** důchodu, vyplácí se **nejvyšší důchod** v plné výši, včetně základní výměry a z ostatních důchodů se vyplácí polovina procentní výměry.

1.7 Obecná informace k Zákonu o důchodovém pojištění v ČR

Základním hmotněprávním předpisem, který upravuje nároky na důchody ze základního důchodového pojištění, způsob stanovení výše důchodů a podmínky pro jejich výplatu, je **zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění**, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. [9]

Od roku 1996 je základní důchodové pojištění založeno na těchto principech:

1. **sociální solidarita,**
2. **průběžné financování,**
3. při splnění stanovených podmínek je **system povinný** pro všechny ekonomicky aktivní osoby (je umožněna i dobrovolná účast v systému),
4. systém poskytuje náhradu příjmu v případě **stáří** (starobní důchod), **invalidity** (plný nebo částečný invalidní důchod) a **úmrtí živitele** (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod),
5. systém je **dávkově definovaný** - konstrukce výpočtu důchodů je **dvousložková**:
  - první složku tvoří základní výměra, která je jednotná (stejná) pro všechny druhy důchodů,
  - druhou složku tvoří procentní výměra, jejíž výše je rozdílná podle délky doby pojištění a výši příjmů dosažených v rozhodném období před přiznáním důchodu,
  - systém neobsahuje žádná omezení výše důchodu stanovená pevnou částkou nebo procenty (pokud nebereme v úvahu redukci "příjmů" při výpočtu důchodu), a to ani v případě nároku na pozůstalostní dávky po jednom zemřelém,

6. systém je **jednotný** (s určitou odchylkou pro osoby samostatně výdělečně činné),
7. systém je **dynamický** (řada prvků konstrukce výpočtu důchodu se každoročně upravuje s přihlédnutím k ekonomickému vývoji, a to včetně indexování vyměrovacích základů) [8]

Stát garantuje systém ekonomicky i právně:

- systém je spravován státní institucí ; příjmy a výdaje systému jsou součástí státního rozpočtu, v němž je zaveden zvláštní účet důchodového pojištění,
- všechny dávky jsou nárokové (při splnění zákonem stanovených podmínek je na ně nárok) a přezkoumatelné soudem.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

2 POROVNÁNÍ JEDNOTLIVÝCH SYSTÉMŮ DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ ZEMÍ EU

V úvodu praktické části mé práce se budu snažit nejdříve porovnat důchodový systém v ČR a jiných státech na základě průzkumu literárních pramenů, shrnutých v teoretické části. Následně uvedu rozdíly ve výši odvodů na sociální pojištění v zemích EU. Hlavním cílem této části mé práce bude popsat systémy důchodového pojištění ve vybraných zemích a vyzdvihnout klady a zápory těchto systémů, které v závěru pro přehlednost shrnu v tabulkách a které následně budou sloužit pro nastínění důchodové reformy v ČR. Nakonec připojím také výzkum veřejného mínění o českém důchodovém systému a demografický vývoj, který potvrdí fakt, že „Evropa stárne.“

Mezinárodní srovnání penzijních systémů nelze do jisté míry provést. Je to dáno tím, že podoba jednotlivých systémů není založena pouze na přesně daných datech a číslech, ale je ovlivněna historií dané země, tradicemi a chováním lidí, vývojem, ekonomickým postavením a dalšími celospolečenskými faktory. Důsledkem je velká rozmanitost přístupů k problematice zabezpečení člověka ve stáří, jak je již uvedeno v teoretické části mé práce. Z teoretických poznatků dále vyplývá, že v rámci států EU nejsou penzijní systémy jednotné či podobné a státy je mohou uskutečňovat dle vlastního uvážení v souladu s mezinárodním právem a úmluvami. Penzijní systém je jedním z důležitých prvků společnosti. Pohled do jednotlivých zemí je určitým zachycením momentálního stavu v dané zemi, který má svou dynamiku a neustálý vývoj.

Úloha prvního a druhého pilíře se v jednotlivých zemích značně odlišuje (například podíl druhého pilíře se pohybuje od 5 % v Itálii ke 40 % v Holandsku).

Chápání **druhého pilíře** jako systému zásadně kapitálově financovaného, vyžadující povinnou účast a soukromou správu finančních prostředků, je spíše běžné v neevropských zemích (typickým představitelem je Chile). V praxi však může dojít k vzájemnému propojení či splynutí těchto dvou typů druhého pilíře.

V členských státech EU je tvořena důchodová dávka v rámci **1. pilíře 80 až 90%**. Některé země umožňují tzv. vyvážání se s 1. pilíře. Ovšem většinou za podmínky vstupu do 2. nebo 3. pilíře či finančního posílení dosavadní účasti v ostatních pilířích. [1]

Většina zemí má, převážně z historických důvodů, státem provozované a průběžně financované důchodové systémy. **Vývoj** znamená částečné **oslabování** pozice **PAYG** a **zavádění fondových**, většinou (ale ne nutně) soukromě provozovaných **penzijních pilířů**. Tyto trendy lze identifikovat jak ve vyspělých státech, tak například i v zemích Latinské Ameriky nebo ve střední Evropě. Fondové systémy mohou fungovat jak na povinné, tak i na dobrovolné bázi, přičemž názory se stále více přiklánějí ve prospěch dobrovolného, a tudíž svobodného rozhodování jednotlivců.

Při přechodu na fondový systém pojištění existuje riziko tzv. **over-selling**, kdy agenti fondů „prodají“ toto spoření na penze i lidem, pro které je to evidentně nevýhodné. Z průběžného systému tak odchází mnohem více lidí, než se předpokládalo a tím se problémy v jeho financování prohlubují (tato situace nastala například v Polsku). To však není chybou systému jako takového, nýbrž důsledkem **nedostatečné informační politiky**. Zde úloha vlády musí být dvojího charakteru: jak preventivní (např. informační kampaň), tak restriktivní (např. soudními procesy s agenty a jejich fondy).

2.1 Výše odvodů na sociální pojistné v zemích EU

V teoretické části jsem uvedla, že sociální systémy zemí EU se liší z hlediska financování těchto systémů.

Česká republika se řadí mezi země s nejvyššími odvody. Finanční částka, kterou odevzdávají občané Evropské unie státu na sociálním pojištění, je vysoká. V některých případech je dokonce vyšší než samotná daň z příjmu. Přitom si vždy občané stěžují pouze na vysoké daně, sociální pojištění stojí tak trochu v pozadí a mnoho z nás ani neví, k čemu odvedené peníze slouží.

Sociální pojištění je pro státy Evropské unie velmi výhodné v tom, že se nedá snižovat různými odpočitatelnými položkami či slevami jako daně z příjmů. Navíc jeho odvod či kontrola je jednoduchá a úniky minimální.

Nejvíce na sociálním pojištění odvedou **Italové**, při součtu odvodu zaměstnavatele a zaměstnance přes **32 %**. Musím ovšem na druhou stranu poznamenat, že v Itálii je velmi nízké zdravotní pojištění, takže v celkovém souhrnu tam nejsou odvody na pojistném ze zemí Evropské unie nejvyšší.

V **Dánsku** se jako v jediné zemi Evropské unie neplatí sociální pojištění. Občané ovšem platí velmi vysoké daně z příjmu fyzických osob, v případě nutnosti lékařského ošetření jsou náklady na jejich zdravotní ošetření proplaceny přímo státem. Navíc si většinou sami přispívají nemalé finanční prostředky na penzijní připojištění.

V **Belgii, Irsku, Portugalsku, Španělsku a Velké Británii** neplatí občané zvlášť sociální a zdravotní pojištění, je zde zavedena pouze jedna sazba, která kryje jak náklady na případné lékařské ošetření či léky, tak sociální situace jako příspěvek na politiku zaměstnanosti či do státního povinného penzijního systému.

V **Německu** odvádějí občané ze své hrubé mzdy **9,55 %**, a to na důchodové pojištění, dále ještě ovšem odvádějí **3,55 %** na aktivní politiku zaměstnanosti.

V Česku odvádíme pouze sociální pojištění (jak jsem již uvedla v teoretické části), které ovšem v sobě zahrnuje jak příspěvek na důchodové zabezpečení, tak na nemocenské pojištění a v poslední řadě nesmím opomenout příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. V Německu plynou tyto odvody na dva rozdílné státní účty.

V **Nizozemí** odvádí sociální zabezpečení pouze zaměstnanec a zaměstnavatel nikoliv.

3 SYSTÉMY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

V následující kapitole se pokusím přiblížit systémy důchodového pojištění v Německu, Slovensku, Finsku, Švédsku, Maďarsku a Francii.

Jako jednotící ukazatel jsem pro srovnatelnost důchodového systému s ČR v komparaci zvolila návaznost důchodového systému na výdělky a fakt, že je systém průběžně financován.

Důvody výběru posuzovaných zemí uvádím u každé země zvlášť, tudíž hodnotící kritéria srovnání s ČR jsou odlišná. Posuzované země jsem nevybírala ani na základě již uskutečněných nebo navrhovaných reforem v daných státech, ani podle typů důchodu, jež jsou z těchto systémů vypláceny.

Po prostudování několika odborných časopisů vydávaných ČSSZ jsem se spíše snažila o nalezení podstaty systému jednotlivé země, na základě které se může ČR inspirovat, nebo by se jí měla naopak vyvarovat. Hlavním důvodem pro různorodost srovnání také je, jak jsem již psala na začátku praktické části, že porovnání jednotlivých systémů důchodového pojištění v rámci zemí EU nelze do jisté míry provést.

Na německém důchodovém systému chci např. ukázat pouze negativa systému, kterých bychom se měli v ČR vyvarovat, kdežto na slovenském a maďarském transformovaném důchodovém systému chci poukázat především na klady, které by Českou republiku naopak mohli inspirovat k reformním krokům.

3.1 Německo

Ve své práci jsem si pro srovnání systémů důchodového pojištění s ČR vybrala jako první zemi Německo, protože se tato země více než deset let potýká s velkou nezaměstnaností - **přes čtyři miliony** a zajištění důchodového systému patří, stejně jako v Česku, k nejdiskutovanějším tématům této země. Na této zemi bych chtěla demonstrovat, že krize německého důchodového systému je názorným příkladem toho, jak politická rozhodnutí, jež mají za úkol uspokojit voliče, s sebou nesou dlouhodobé důsledky, které nakonec bude muset zaplatit příští generace a přijetí špatných politických rozhodnutí se může podílet na oddálení přijetí nutných reformních kroků.

Základ německého penzijního systému tvoří takzvaná **generační smlouva**, která vychází z principu, že ti, kdo mají pravidelné zaměstnání, odvádějí měsíčně určité procento z hrubého příjmu do systému důchodového pojištění. Tyto peníze se však neukládají na bankovní účet, z něhož by byly po dovršení důchodového věku s procenty z úroku vyplaceny jeho majiteli, nýbrž se rovnou převádějí současným příjemcům penzí.

Tento systém má dva základní nedostatky. **Za prvé** jeho plné funkčnosti lze dosáhnout za hospodářského růstu a minimální nezaměstnanosti. S rostoucím počtem nezaměstnaných totiž klesá množství reálných přispěvatelů do systému a současně se zvyšuje tlak na větší zatížení jejich příjmů, aby byl pokryt deficit objemu plateb důchodcům. **Za druhé** počet Němců stagnuje a začínají pozvolna vymírat. Jinak řečeno, nejde o problém, že se dnes nerodí dostatek dětí, ale že se již jejich matky nenarodily.

Počátek německého penzijního systému spadá do **Bismarckovy** doby. Zavedl totiž důchodové pojištění, ale pro velmi úzce definovanou skupinu pracujících a jeho hlavní motivací k tomu nebyla starost o zabezpečení obyvatel ve stáří, nýbrž snaha sebrat vítr z plachet stále silnějším sociálním demokratům. Během diktatury **Adolfa Hitlera** byl důchodový systém celoplošně rozšířen, jeho základním účelem však bylo plnit funkci mocenského řídicího nástroje. Paradoxní na celé věci je, že to byla právě konzervativní křesťanskodemokratická strana, která pod vedením **Konrada Adenauera** masivně zvýšila příjmy německých důchodců a způsobila enormní nárůst s tím spojených výdajů. Pod dojmem neustále rostoucí hospodářské výkonnosti se Adenauer rozhodl zvýšit důchody a v roce 1957 je sedmi milionům důchodců prakticky zdvojnásobil. Tato investice se však vyplatila, v parlamentních volbách získala Adenauerova křesťanskodemokratická strana absolutní většinu.

3.1.1 Politické důsledky

Jakákoli změna v systému důchodového pojištění je tedy především záležitostí politického rozhodnutí, jež se pak má výrazně projevit v příštích volbách. Jelikož dnes žije v Německu více než 20 milionu osob starších šedesáti let, jde o voličský blok, proti němuž se žádná velká strana neodváží razantně zasáhnout. To však oddaluje a znemožňuje velmi nutné reformy, které by zajistily přechod od přerozdělovacího systému ke kapitálově krytému důchodovému zabezpečení.

Ve střední Evropě sociální stát organizuje pravidla pro zdravotní a důchodové pojištění, zaručuje pomoc sociálně slabším a snaží se přerozdělováním dosáhnout určité sociální rovnosti ve společnosti, protože chce zabránit jejímu extrémnímu rozdělení na chudé a bohaté, jak uvádím ve své práci již v první větě teoretické části.

3.1.2 Omezení samostatného nakládání se svým příjmem

Z předcházejících odstavců plyne, že v době vyžadující pomoc, si sociální stát nárokuje stále větší část z hrubého příjmu pracujících, z něhož musí své sociální programy financovat, čímž stále více omezuje individuální aktivitu a možnost samostatně nakládat se svým příjmem. **Výsledkem** je deformace společnosti, protože stále více rozhodnutí týkajících se osobního života přenechává státu reprezentovanému byrokratickým aparátem.

Přerozdělování z příjmů pracovně činných obyvatel při rostoucím počtu příjemců vede ke stále většímu zatížení platů, což snižuje schopnost těchto občanů vytvořit si vlastní rezervy na stáří.

3.1.3 Dopad na příští generaci

Na závěr bych chtěla vyslovit názor, který poukazuje na to, že současná generace, platící do systému důchodového pojištění, dostane i při započtení progresivního růstu z něho méně, než do něj vložila. To je ovšem v rozporu s německou ústavou a v případě potvrzení těchto předpovědí bude nutné učinit potřebná nápravná opatření.

3.2 Slovensko

Od 1. ledna 2004 byla u našich slovenských sousedů spuštěna důchodová reforma. Ráda bych ve své práci přiblížila, v čem spočívá.

Slovensko jsem si zvolila z toho důvodu, abych mohla názorně ukázat, že změny v základním důchodovém pojištění, podle mého názoru, nelze realizovat izolovaně bez ohledu na situaci v tzv. „soukromých důchodech“. Tedy bez ohledu na stav v penzijním připojištění se státním příspěvkem.

Politické shody musí být dosaženo zejména v otázce, jakou váhu budou mít tyto příjmy v celém důchodové systému, zda vytvořit další možnosti pro účast v doplňkovém připojiš-

tění (spoření) na stáří, zda účast v doplňkových důchodových systémech bude povinná nebo dobrovolná a zda bude státní garance, či nikoliv.

Pokud jde o alespoň částečné financování celého systému, měl by tento „nový systém“, podle mého názoru, umožnit občanům dobrovolně se rozhodnout, jaký systém penzijního zabezpečení si pro sebe zvolí, jako tomu je dnes na Slovensku. Rozhodování o částečném vystoupení ze státního penzijního pilíře by mělo být dobrovolné, a nastavení parametrů důležitých pro rozhodování o vystoupení ze státního pilíře by mělo vést k tomu, že toto vystoupení nebude pro nízkopříjmové kategorie v ČR dostatečně atraktivní.

3.2.1 Důvod přistoupení k reformě

Hlavní příčinou nutných změn v systému důchodového zabezpečení byl nepříznivý demografický stav. Zatímco nyní na **100** plátců připadá **72** starobních důchodců, v roce 2040 by byl poměr 100:112. Průběžný důchodový systém byl založen na principu solidarity (bohatší přispívali na důchody chudším, mladí starým, muži ženám). Takový systém byl finančně neudržitelný, nespravedlivý a nemotivující. Pokud by se nepřistoupilo k reformě, musely by se výrazně snížit důchody, nebo zvýšit důchodové odvody současných pojištěnců. [12]

Cílem důchodové reformy je zabezpečit pracujícím vyšší a spravedlivější důchody, vytvořit bezpečný a finančně udržitelný systém. [12]

3.2.2 Hlavní změny

Část důchodových odvodů (9 %), které zatím platil zaměstnavatel za své zaměstnance do průběžného systému, začne platit na osobní důchodový účet (ODÚ) občana v důchodových správcovských společnostech (DSS). Občanovi tak přibude **9 %** z hrubé mzdy k jeho příjmům a osobnímu majetku. [12]

Celková výše odvodů se nezmění, jen se přerozdělí: Občan Slovenské republiky bude platit svoje odvody jako dosud Sociální pojišťovně. Zaměstnavatel bude část odvádět na osobní důchodové účty a část do průběžného systému Sociální pojišťovně. Peníze na osobních účtech budou soukromým majetkem občana.

3.2.3 Princip fungování kapitalizačního pilíře

Občan si zvolí DSS, ve které si otevře svůj osobní důchodový účet. DSS bude vytvářet tři důchodové fondy: **růstový, vyvážený a konzervativní**. [12]

Občan si vybere fond podle svého uvážení a podle věku. Fondy budou jeho peníze investovat a zhodnocovat. Občan si bude kontrolovat stav na svém osobním důchodovém účtu. Nebude-li spokojen se službami DSS nebo výnosností fondu, může fond kdykoli změnit. [12]

Zavedení spoření na osobní důchodový účet sleduje **pět základních cílů**:

1. zvýšení důchodů o 9 % spořením a zhodnocením na osobních účtech občanů,
2. vlastnický princip a flexibilní možnost odejít do důchodu,
3. svoboda volby věku odchodu do důchodu,
4. zastavení zadlužování, dlouhodobá stabilita a udržitelnost důchodového systému, státní garance, bezpečnost a funkčnost reformovaného důchodového systému.

3.2.4 Současné fungování dvou důchodových systémů

Od 1. ledna 2005 si občan tedy bude moci vybrat, zda:

- zůstane v **jednopilířovém** (průběžném zreformovaném) systému a bude dostávat jednosložkový důchod od **Sociální pojišťovny**, nebo přejde do **dvoupilířového** systému (průběžný zreformovaný + spořicí pilíř). Potom bude dostávat část důchodu ze Sociální pojišťovny a část z peněz na svém osobním účtu.

3.2.5 Bezpečnost systému

Funkčnost nového důchodového systému garantuje stát. DSS budou regulovány přísněji než banky. Stát bude regulovat investice důchodových fondů tak, aby nemohly investovat s příliš velkým rizikem a aby se tak nesnížila hodnota peněz občanů na jejich spořicí účtech.

Státní regulace znemožní tunelovat, investovat do pochybných cenných papírů a následné obohacování managementu. Znamená to, že peníze v důchodových fondech budou oddělené od majetku DSS. [12]

Na činnost DSS bude dozírat Úřad pro finanční trh, později Národní banka Slovenska, depozitář, auditor, veřejnost. DSS budou moci zakládat pouze renomované instituce finančního trhu, přičemž licenční podmínky budou velmi náročné. [12]

Kdybych měla shrnout, co přinese důchodová reforma na Slovensku, řekla bych, že zejména vyšší náhradu příjmu ve stáří, spravedlivější důchody na principu zásluhovosti, možnost volby a pozitivní dopad na ekonomiku a podnikatelské prostředí.

3.3 Finsko

Jedním ze základních předpokladů kvalitního sociálního systému s vysokou životní úrovní je zdravá ekonomika státu. Finská ekonomika, kterou uvádím jako další příklad, si vede určitě lépe než česká. Tento fakt se odráží i v rozvoji sociální sféry. U finského důchodového systému založeného na vysokých daňových sazbách bych chtěla spíše jen zhodnotit negativní a pozitivní dopady tohoto systému a především chci již na začátku rozboru finského důchodového systému upozornit na fakt, že Finsko si vytváří rezervní penzijní fond.

Nejdůležitější roli sehrává **obec** (hovoří se o její centrální roli), který zajišťuje veškeré služby spojené se školstvím zdravotnictvím a sociálními službami a odpovídá za jejich financování.

Také ve Finsku stárne populace a snižuje se počet aktivně činných obyvatel. Z tohoto důvodu se snaží ve Finsku zvyšovat věkovou hranici odchodu do důchodu.

3.3.1 Zdroje na sociální zabezpečení

Daňový systém se řadí mezi nejčastěji obhajované a současně nejčastěji kritizované kapitoly finské fiskální politiky. Společně s vysokou zaměstnaností patřil k hlavním pilířům hospodářské politiky státu zajišťující relativně **vysokou životní úroveň**. Začátkem 90. let v době krize, kdy míra nezaměstnanosti překročila **19%**, dokázaly daňové zdroje dostatečně zpevnit záchrannou sociální síť, čímž nedošlo k vážnějším sociálním nepokojům. [2]

S klesající mírou nezaměstnanosti a s potřebou harmonizovat daňový systém v celé EU se častěji zvažují kroky vedoucí ke **snížení** těžkého **daňového břemene**. To by na **jedné straně** pravděpodobně vedlo k posílení motivace pracovních sil a inflačním tlakům, ale na **druhé straně** oslabilo pozice státu jako pečovatele a „přerozdělovatele“ státních financí.

Příspěvek na důchodové zabezpečení je ve Finsku odváděn z příjmu současně s daní z příjmu. Daňová správa převádí tento příspěvek dále **Ústavu sociálního zabezpečení**. Příspěvky na důchodové zabezpečení se řídí několika důchodovými zákony v závislosti na charakteru pracovního poměru.

Na **financování výdajů** na sociální zabezpečení se podílejí zaměstnavatelé, stát, místní samosprávy, pojištěnci a další. Například v roce **2004** bylo sociální zabezpečení financováno z **38,9% zaměstnavateli, 23,7% státem, 19,7% místními samosprávami a 10,5% pojištěnci**. [2]

3.3.2 Výdaje na sociální zabezpečení ve srovnání s EU

Finsko se z hlediska výdajů nachází zhruba uprostřed evropského průměru. Nejvíce rostou výdaje na zabezpečení penzistů. Důchody mužů jsou ve Finsku dosud stále vyšší než penze žen.

3.3.3 Strategie sociálního zabezpečení do roku 2010

Podle předpokladů by Finové měli v roce 2010 odcházet do důchodu o dva až tři roky později. Nyní je průměrný věk odchodu do důchodu 59 let (v rozmezí 55 až 64let). Od ledna 2005 existuje možnost odejít do důchodu až v 65 letech s tím, že se důchod může zvýšit až o 40%. Podle průzkumu veřejného mínění Finové očekávají, že jejich důchodový věk nepůjde pod 63 let. Dále například: **Financování sociálního zabezpečení** by mělo být založeno na kolektivní zodpovědnosti a doplňováno individuální zodpovědností.

3.4 Švédsko

Švédsko jsem zvolila jako vzor pro Českou republiku v rámci povinného zabezpečení lidí v důchodovém věku ze strany státu.

Švédský systém usiluje o rovné zacházení mezi muži a ženami na rozdíl od finského systému, kde jsou stále vyšší penze mužů. Úlohou nositele sociálního pojištění (Försäkringskassan) je **správa sociálního pojištění** v zemi a **zajištění, aby lidé dostali veškeré dávky**, na které mají nárok. Za administrativu premiových důchodů je zodpovědný fond pro premiové důchody (PPM).

Švédský systém sociálního pojištění, s výjimkou pojištění pro případ nezaměstnanosti,

řídí ministerstvo zdravotnictví a sociálních záležitostí. Pojištění pro případ nezaměstnanosti je v působnosti ministerstva průmyslu, zaměstnání a komunikace.

Starobní důchod se skládá z příjmového důchodu, prémiového důchodu a garantovaného důchodu, které jsou spravovány Försäkringskassan a PPM. Každý zaměstnanec ve Švédsku odvádí do penzijního systému ze svého příjmu **18,5 %**, z čehož 16 % tvoří **příjmový důchod** a 2,5 % **prémiový důchod**. Po dosažení důchodového věku může občan buď nadále pracovat, nebo se rozhodnout, zda chce pobírat 100 %, 75 %, 50 % nebo 25 % svého celkového důchodu. Doby pojištění a výdělky se sčítají i po dosažení věku nároku na odchod do penze do té doby, kdy si občan uplatní žádost o důchod. [3]

Příjmový důchod – tvoří největší část důchodu. Počítá se z příjmu, kterého dosáhne občan během svého života od 16 let až do roku 1998. Tyto penzijní nároky nesou úroky, které se shodují s růstem příjmů ve Švédsku. [3]

Prémiový důchod – spravuje PPM. Ze mzdy se na něj odvádí 2,5 %. Během svého života se může člověk rozhodnout, do kterého fondu bude ukládat svůj kapitál. Pokud se nerozhodne pro konkrétní fond, budou jeho peníze automaticky uloženy u Premiesparfonden. Manželé nebo registrované páry mohou přesunout své penzijní nároky jeden na druhého. [3]

Garantovaný důchod – nárok na tento důchod vzniká nejdříve v 65 letech. Vyplácí se v případě, kdy občan neměl během života buď žádný příjem, nebo jeho příjem byl nízký. Pro oprávněnost na plný garanční důchod je třeba být rezidentem ve Švédsku po dobu 40 let.

3.5 Maďarsko

Maďarsko patří mezi zemi, která přistoupila ke změně systému a je s Českou republikou srovnatelná v rámci náhradového poměru. V České republice náhradový poměr činí kolem 45%.

Maďarský důchodový systém funguje od roku na základě tří penzijních systémů:

1. tradiční pay as you go systém
2. soukromé penzijní připojištění
3. penzijní připojištění

Kombinace dávek z prvních dvou systémů tvoří nový druh důchodu smíšeného typu. [10]

3.5.1 Pay as you go systém a starobní důchody

V tomto systému došlo ke **změně zvyšování důchodového věku**. Nyní je stanoven na 60 až 62 let pro muže. Pro **ženy** se hranice zvyšuje postupně z **55** let až na **62** let v roce 2009. Nově byl stanoven věk odchodu do důchodu pro **muže** narozené v roce 1938 - **61**let.

Pojištěnci s dostatečně dlouhou dobou pojištění, ti kteří vykonávají zvláště namáhavou práci nebo práci škodlivou zdraví, a ti, kterým předčasný starobní důchod vyplácí zaměstnavatel, mají nárok na odchod do starobního důchodu před zákonem stanovenou hranicí.[4]

Důchod je **vypočítán z příjmů**, které tvoří výpočtové základy pro příspěvky na sociální zabezpečení a podle délky pojištění. Výše důchodu se od 1.ledna 2013, v případě 15 let pojištění, bude rovnat **43%** z příjmu hodnoceného pro účely výpočtu důchodu. Tzv. minimální důchod bude v maďarském systému figurovat až do roku 2009. Bude se stanovovat pro každý rok. V případě, že průměrný měsíční příjem nedosáhne minimální penze, bude výše důchodu činit 100% průměrného měsíčního příjmu.

3.5.2 Zákonné soukromé penze

Systém soukromých penzí byl navržen jako **druhý pilíř** penzijního systému. Základem systému je, že pojištěnec platí zákonné penzijní příspěvky jak do zákonného systému důchodového pojištění, tak do soukromého penzijního fondu. Po dosažení důchodového věku pojištěnec obdrží dvě dávky starobního důchodu: jednu ze **zákonného systému** důchodového pojištění a druhou ze systému **sociálního zabezpečení**, protože soukromý penzijní systém nekryje riziko invalidity. Při přechodu jsou příspěvky v systému soukromého penzijního fondu převedeny do zákonného systému a pojištěnec má nárok na dávku důchodového pojištění v plné výši.

3.5.3 Penzijní připojištění

Systém penzijního připojištění funguje v Maďarsku od prosince 1993. Účast v systému je obvykle **podporována zaměstnavateli** je doplněna o jejich příspěvky, podobně jako v ČR. Zaměstnanci i zaměstnavatelé mají nárok na daňovou úlevu. Počet fondů penzijního připojištění se rychle rozvíjel a do roku 1999 fungovalo již asi 250 fondů. Zákon pak snížil

jejich počet na 80 do konce roku 2003, což vedlo, dle mého názoru, k tomu, že se snížilo riziko zkrachování fondů, protože byla zákonem stanovena určitá pravidla.

3.6 Francie

Jako poslední zemi pro srovnání jsem si vybrala Francii, která by Česko mohla do budoucna inspirovat svým rozdělením pravomocí mezi nositele sociálního pojištění. Jeden z návrhů změn v Zákoně o důchodovém pojištění totiž směřoval k nositeli pojištění a současný ministr práce a sociálních věcí RNDr. Petr Nečas např. navrhoval variantu, kdy by vznikl jeden úřad, který by spravoval sociální pojištění ČR bez zdravotního pojištění a co je důležité, vznikl by úřad, který by hospodařil s vlastními finančními prostředky.

Ve Francii nemocenské, zdravotní, invalidní a úrazové pojištění zaměstnanců provádějí zaměstnavatelé nemocenské pokladny. Důchodové pojištění v rámci základního systému provádí **Národní fond důchodového pojištění zaměstnanců**, který přenesl určitou část své působnosti na regionální pobočky nemocenských pokladen.

Příspěvky na pojistné na sociální zabezpečení vybírají **Pojišťovny pro výběr příspěvků na sociální zabezpečení a rodinné dávky**. Převádějí je na účet **Centrálního úřadu pro instituce sociálního zabezpečení**, jehož kompetencí je finanční řízení jednotlivých odvětví sociálního zabezpečení. [5]

Kromě základního systému důchodového pojištění existují povinné doplňkové systémy důchodového pojištění pro zaměstnance, spravované pojišťovnami.

3.6.1 Financování systému

Systém sociálního zabezpečení je financován **příspěvků**, které odvádějí zaměstnanci, zaměstnavatelé a OSVČ na základě všech svých příjmů ze závislé nebo nezávislé činnosti. Část příjmů systému, podobně jako ve Finsku, tvoří také **daně** - ve formě obecného sociálního příspěvku a příspěvku na úhradu sociálního dluhu, které odvádějí pojištěnci.

3.6.2 Doplňkové důchodové pojištění

Toto pojištění kryje všechny zaměstnance soukromého sektoru, kteří jsou pojištěni v základním systému důchodového pojištění. Doplňkové důchodové systémy spravují specializované instituce, které současně vybírají pojistné u zaměstnanců i u vedoucích zaměst-

nanců. Výše doplňkového důchodu závisí na příjmech, které zaměstnanec v průběhu své kariéry získal. Tento typ pojištění je, podle mého názoru výhodou pro vedoucí pracovníky, kteří za dobu své pracovní činnosti jsou zvyklí na určitý standard (v podobě dosažených příjmů).

3.7 Shrnutí komparace

ZEMĚ	DŮVOD KOMPARACE	ZÁPORY DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU	KLADY DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU	SHRnutí DS
Německo	souvislost politických rozhodnutí s DS			oddálení přechodu od přerozdělovacího systému ke kapitálovému
		1.funkčnosti systému lze dosáhnout za hospodářského růstu a minimální nezaměstnanosti		
		2.počet Němců stagnuje, což znamená oslabení náhradového systému		
		3.voličský blok		
		4.omezení možnosti občana samostatně nakládat se svým příjmem		
		5.dopad na příští generace		
Slovensko	změna základního důchodového systému			finanční udržitelnost systému
			1.penzijní připojištění garantované státem: státní příspěvek a kontrola	
			2.dobrovolné rozhodnutí občana zůstat v jednopilířovém systému nebo přejít do dvoupilířového	
			3.vyšší a spravedlivější důchody	
			4.osobní důchodový účet občana	
		5.flexibilní možnost odejít do důchodu		

Finsko	ekonomika státu, vysoké daňové sazby			zpevnění sociální sítě a tím i systému
		1.sociální vyloučení rizikových skupin ze společnosti	1.vysoká zaměstnanost	
		2.tendence předčasného odchodu do důchodu	2.vysoká životní úroveň	
			3.nízký počet chudých obyvatel	
			4.zvyšování výdajů na sociální zabezpečení	
			5.vytvoření rezervního fondu penzijního systému	
		6.ochrana pracovního trhu		

Švédsko	zabezpečení penzistů ze strany státu	1.vysoké procento odvodu pojistného		garance minimálního důchodu
			1.přehledná správa sociálního pojištění	
			2.dobrovolné rozhodnutí občanů, do kterého ze tří švédských fondů bude ukládat svůj kapitál	

Maďarsko	změna systému, srovnatelnost v rámci náhradového poměru			zabezpečení mezigenerační soudržnosti
			1.zvýšení hranice pro odchod do důchodu	
			2.garance minimální penze státem	
			3. dvě dávky starobního důchodu ze zákonného systému a ze soukromého systému	
			4.přechod příspěvků ze soukromého penzijního fondu do zákonného systému - jednoduchá správa systému	
		5.podpora penzijního připojištění zaměstnavatelem		

Francie	rozdělení pravomocí mezi nositele soc. pojištění			přehledná správa systému
			1. důchodové pojištění provádí Národní fond důch. pojištění zaměstnanců, pojistné vybírají pojišťovny	
			2. část působnosti mají regionální pobočky-jednodušší správa systému	
			3. povinné doplňkové systémy důch. pojištění pro zaměstnance	
			4. část příjmu systému tvoří daně	

Na závěr komparace jsem zpracovala souhrnné tabulky za jednotlivé země.

Tabulky obsahují hlavní důvod výběru dané země, vybrané zápory a klady jednotlivých důchodových systémů a shrnutí daného systému, na základě kterého se dále pokusím nastítnit důchodovou reformu pro ČR.

4 VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ O ČESKÉM DŮCHODOVÉM SYSTÉMU

Jelikož informovanost veřejnosti (zejména pak znalost názorů na současný důchodový systém, konkrétně rozdělený na organizační složku a na fungování a vývoj) je důležitá pro odbornou i politickou diskuzi o průchodnosti opatření, jejichž přijetí je nezbytné, uvádím dále ve své práci výzkum veřejného mínění zpracovaného MPSV.

V rámci projektu „Zavedení pravidelného výzkumu veřejného mínění o českém důchodovém systému“ bylo osloveno **1 060** obyvatel ve věku nad **15 let** a **508 zaměstnavatelů**. [6]

Ukázalo se, že **čtyři pětiny** lidí, kteří ještě nejsou v důchodu, pociťují nějaké obavy ve vztahu ke své důchodové budoucnosti. Jedná se o:

1. obtížnost vyjít s penězi
2. stát se nebude umět postarat o rostoucí počet penzistů
3. snížení solidarity
4. nejjistota odchodu věku do důchodu.

Z hlediska finančního zajištění v důchodovém věku se pojištěnci spoléhají především na **státní důchod** (61%), méně na vlastní **úspory** (54%) a nejméně na **penzijní připojištění** (27%). OSVČ se na státní důchod spoléhají méně (48%).

Na otázku týkající se způsobu zajištění ve stáří, téměř polovina respondentů uvedla

1. penzijní připojištění a stavební spoření,
2. ukládání peněz na běžný účet,
3. životní připojištění,
4. vkladní knížku a
5. spoření doma.

Typický účastník penzijního připojištění je ve věku 40 až 60 let, nadprůměrného vzdělání a příjmu. Svou roli hraje i relativně nízká důvěryhodnost penzijních fondů (41%), doprovázená obavami ze ztráty vkladů, a nízká informovanost.

4.1 Názory občanů na pokračování důchodové reformy

Důchodová reforma byla nejčastěji zmiňovanou první spontánní odpovědí na otázku, co by měla vláda především řešit. Představu o návrzích politických stran na způsob uskutečnění důchodové reformy má přibližně čtvrtina veřejnosti. [6]

Většina veřejnosti nesouhlasí ani s jednou z navrhovaných změn v důchodovém pojištění. Nejširší podporu má zavedení stropu pojistného – s touto změnou souhlasí třetina z dotázaných lidí.

Mezi změny v důchodovém pojištění patří:

- postupné prodloužení potřebné doby pojištění pro nárok na starobní důchod z 25 na 35 let
- pokračování postupného zvyšování důchodového věku na 65 let pro muže i ženy,
- sjednocení věkové hranice pro „trvalý“ nárok na vdovský a vdovecký důchod,
- přehodnocení definice invalidity,
- zrušení doby studia jako náhradní doby pojištění,
- redukce zápočtu náhradních dob pojištění zahrnovaných do doby pojištění a
- zvyšování procentní výměry starobního důchodu za dobu výdělečné činnosti při současném pobírání části tohoto důchodu.

4.2 Za deset let je důchodců v ČR o 8 % víc a starobní důchod vzrostl o 44 %

Důchodců, kteří dostávají důchod od České správy sociálního zabezpečení, je o **206 111** víc než před deseti lety. Vyplývá to ze statistik ČSSZ. Zatímco v roce **1996** ČSSZ evidovala celkem **2 477 673** lidí pobírajících starobní, invalidní nebo pozůstalostní důchod, o **deset** let později se jednalo o **2 683 784** důchodců. Převažovaly ženy, a to ve všech letech posledního desetiletí. V roce **2006** bylo celkem **1 656 280** důchodkyň, zatímco mužů pobírajících důchod bylo **1 027 504**. Podobný poměr lze vysledovat i v roce **1996** a dalším obdobích.

Za deset let nejvíc přibylo důchodců starobních. Z výše uvedeného čísla **206 111** celkem **198 352** lidí tvořili starobní důchodci. V roce **1996** ČSSZ evidovala **1 796 998** starobních důchodců, o deset let později jich bylo **1 995 350**.

Řada lidí přitom pobírá současně starobní a pozůstalostní (tj. vdovský či vdovecký) důchod, jedná se o tzv. souběh důchodů. Proto se liší celkový počet důchodců a počet vyplácených důchodů. Všech důchodů ČSSZ koncem loňského roku vyplácela

3 310 174, ve stejném období roku **1996** jich bylo **3 031 604**.

Výše zmiňované údaje jsem pro přehlednost převedla do následující tabulky.

tabulka 4: Počet všech důchodců a důchodů v ČR

Rok	1996	1998	2000	2002	2004	2006
Počet důchodců celkem	2 477 673	2 521 243	2 567 865	2 577 798	2 625 685	2 683 784
ženy	1 548 783	1 577 462	1 603 415	1 606 359	1 629 999	1 656 280
muži	928 890	943 781	964 450	971 439	995 686	1 027 504
Vyplacené důchody celkem v Kč	3 031 604	3 123 136	3 183 429	3 199 749	3 249 706	3 310 174
starobní	1 796 998	1 848 639	1 906 759	1 907 830	1 944 915	1 995 350
invalidní	525 499	528 563	528 288	544 838	563 376	580 055
pozůstalostní	709 107	745 934	748 382	747 081	741 415	734 769

Zdroj: vlastní zpracování, čerpáno ze statistických ročenek ČSSZ za jednotlivé roky

Průměrná výše starobního důchodu vypláceného sólo v roce **1996** byla **4 609** korun. O deset let později se jednalo už o **8 187** korun. Nejvíce lidí v loňském roce pobíralo starobní důchod ve výši **7 000** až **9 000** korun. Nejvyšší starobní důchod, který ČSSZ vyplácela, byl v pásmu **54 000** – **55 000** korun a pobírala ho jedna osoba. Naopak nejnižší starobní důchod - stanovený zákonem - byl v loňském roce **2 240** Kč měsíčně a letos je to **2 340** korun měsíčně. [14]

Podle demografické prognózy vzroste průměrný věk ze současných necelých **40** let na skoro **48** let v roce **2065**, přičemž podíl osob ve věkové skupině nad **65** let bude činit více jak **30 %** oproti současným necelým **14 %**.

Fenomén stárnutí působí do všech systémů (resp. oblastí) závislých na demografické.

5 DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ VE SVĚTĚ

Průzkumy dokazují, že počet obyvatel nad 60 let se bude v roce **2050** pohybovat okolo **40%**. To zapříčiní, že ve fungování společnosti nastanou radikální změny, které mimo jiné prudce sníží ekonomickou výkonnost (tyto změny pochopitelně postupně nastanou již podstatně dříve než v roce 2050, s největší pravděpodobností se začnou výrazně projevovat již okolo roku 2020).

Evropská unie se snaží řešit narůstající demografické problémy (krizi důchodových systémů) pomocí **zvyšování zaměstnanosti** obyvatelstva mezi 15 a 64 léty.

V následujících tabulkách uvádím srovnání stárnutí světové populace v čase na základě analýzy důchodových reforem provedených na Ministerstvu práce a sociálních věcí, která potvrzuje stárnutí obyvatelstva v Evropě.

tabulka 5: Stárnutí populace ve světě

Stárnutí populace ve světě				Jak si země stojí v průběhu let				
% z celkové populace	1985	2000	2050				Celkové pořadí	
				1985	2000	2050		
Česká republika	11,6	13,7	25,3	Polsko	1	1	1	1
Francie	12,9	15,8	26,4	USA	4	2	2	2,67
Itálie	12,7	18,1	35,7	ČR	3	3	6	4
Maďarsko	12,4	14,5	24,1	Maďarsko	5	5	5	5
Německo	14,6	16	29,2	Slovinsko	2	4	10	5,33
Polsko	9,4	12	21,2	Francie	7	7	7	7
Slovinsko	10,3	13,8	29,3	Švýcarsko	8	6	8	7,33
Švédsko	17,9	17,4	23,2	VB	10	8	4	7,33
Švýcarsko	14,2	15,1	27,8	Švédsko	11	10	3	8
USA	11,8	12,5	21,2	Německo	9	9	9	9
Velká Británie	15,1	15,9	23,2	Itálie	6	11	11	9,33
medián	13	15	25					
rozptyl	5,14	3,31	16,77					

Zdroj: [13]

Pokud občané nad 60 let budou skutečně tvořit okolo 40% obyvatelstva, tak se výrazně **zvýší** nejenom náklady na **důchodový systém**, ale i na **zdravotnictví** a **sociální služby**. Především však dojde k významné **změně mentality** společnosti, která se stane opatrnější, méně kreativní a bude se jen velmi obtížně adaptovat na změny, které bude postindustriální společnost i nadále přinášet. Jinými slovy bude platit, že „evropská“ společnost nebude schopna obstát v globální konkurenci.

5.1 Rozdíl životního stylu penzistů v EU

Myslím si, že úzce s demografickým vývojem souvisí i životní styl obyvatel. Proto spíše pro zajímavost uvádím ve své práci rozdíl mezi životním stylem penzistů v EU.

Statistiky, které byly publikovány v novinách, podle mého názoru, dokazují rozdílnost důchodců v EU ve vynaložených peněžních prostředcích. Průměrný penzista v Evropské unii vydá ze svého platu na cestování a kulturu třikrát více než na léčebné výlohy. To v Čechách je situace opačná. Největší výdaje důchodců v Evropské unii i v Česku tvoří poplatky za jídlo a bydlení. Čeští důchodci ale výrazně šetří na oblečení a obuvi. Utratí za ně stejně peněz jako za alkohol a tabák. V Evropské unii si penzisté koupí oblečení za dvojnásobek peněz vynaložených za pití a kuřivo. Mnohem více prostředků vynaloží penzisté v Evropské unii na vlastní vzdělávání!

6 NUTNOST REFORMY DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU V ČR

Dříve než se dostanu k samotnému návrhu mojí důchodové reformy, chtěla bych nejdříve zdůraznit a shrnout v následujícím textu, proč je potřeba přistoupit k reformním krokům našeho důchodového systému.

Členské státy usilují o finanční stabilitu penzijních systémů ve vzájemné kombinaci s přiměřenou výší jak současných, tak i budoucích důchodů. Poslední dobou se EU zaměřuje na podporu starších zaměstnanců na trhu práce.

Česká republika, jako relativně nový člen EU, již delší dobu stojí před reformou svého důchodového systému. V současné době nelze jednoznačně odpovědět, jak bude důchodový systém v ČR nastaven. Změna systému je ovšem výzvou k nalezení nové cesty k zajištění občanů ve stáří. Lze se inspirovat mnoha myšlenkami ze zahraničí, které mohou přispět a pomoci v úvahách o budoucnosti, což se budu snažit zčásti ukázat na možnostech reformních opatření níže. V konečném důsledku si ČR bude muset zvolit svou cestu odpovídající jejím ekonomickým možnostem a tradicím a zároveň poskytnout občanům v důchodovém věku důstojný život.

Neexistuje ideální přístup k důchodové reformě. Nicméně je současně třeba upozornit na blízkost českých podmínek především těm zemím, které zvolily jako řešení důchodových systémů částečnou privatizaci, ať už se to týká **Maďarska, Polska, Švédska, Itálie** nebo v některých rysech i **USA a Švýcarska**. U prvních čtyř zemí je zřejmé, že jde o jistou tradiční formu důchodových systémů, které z povinných schémat pokrývají převážnou část důchodových příjmů. Je otázkou, zda je také Česká republika součástí této tradice. První dvě jsou rovněž země transformující se, ke kterým ČR patří. Ovšem za povšimnutí stojí také dvě posledně zmiňované země, s nimiž se ČR v analýze sociodemografických ukazatelů potkává, a to země charakteristické svým liberálním a individualizovaným přístupem k sociální ochraně - USA a Švýcarsko.

České republice se nyní naskýtá jedinečná příležitost poučit se z kroků a jejich dopadů v zemích s obdobným výchozím bodem.

Důchodový systém ČR je nyní v přebytku a bez dluhů vydrží ještě asi 20 let. Ekonomové ale upozorňují na to, že důchodová reforma je nutná.

Nejvýznamnějším problémem, se kterým se bude muset česká společnost v následujících letech vypořádat, je fenomén **stárnutí populace**, který dokládám tabulkou č.3.

Stávající důchodový systém funguje na principu průběžného financování, kdy zaměstnané osoby odvádí ze svých příjmů pojistné, které slouží k financování důchodů existujících důchodců. (Konkrétním částkám pojistného jsem se věnovala v teoretické části). V současnosti je ohrožen ze dvou stran. **Prodlužující se střední délka života**, která bude způsobena především poklesem úmrtnosti ve vyšších věkových skupinách, povede k růstu průměrné doby pobírání důchodu a tím i k růstu nákladů na jednoho důchodce a celkových nákladů na důchody. **Nízká porodnost** především z minulých let naproti tomu povede k poklesu počtu zaměstnaných osob a tím i příjmů systému. Působení obou těchto faktorů způsobí v důchodovém systému rostoucí nerovnováhu a tím jeho dlouhodobou finanční neudržitelnost vyžadující provedení reformních kroků.

Reformou důchodového systému velmi pravděpodobně nedojde ke zvrácení demografických trendů, ale tato reforma by měla důchodový systém upravit tak, aby byl při daném vývoji dlouhodobě finančně udržitelný.

V některých zemích přistoupili k výrazné obměně systému jako např. v **Polsku, na Slovensku či ve Švédsku**. Jinde přistoupili spíše k úpravám existujících systémů. Jde např. o **Německo, Rakousko či Francii**.

7 ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ V ČR

Pro sestavení návrhu naší důchodové reformy je důležité si na začátku do jisté míry analyzovat současný Zákon o důchodovém pojištění, dále pokračovat v analýze průběžného státního systému PAYG a v neposlední řadě analyzovat fondový (soukromý) systém.

7.1 Pozitivní prvky zákona o důchodovém pojištění

Přijetí zákona o důchodovém pojištění v ČR přineslo oproti dřívějšímu stavu, dle mého názoru, řadu **pozitivních prvků**, zejména z dlouhodobého hlediska. Na základě prostudování článků z webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí si je dovoluji shrnout:

- zahájení procesu postupného **zvyšování věkové hranice** pro odchod do starobního důchodu pro muže o 2 měsíce a pro ženy o 4 měsíce za rok,
- postupné **prodlužování rozhodného období, za které jsou zjišťovány výdělky** pro stanovení výše procentní výměry důchodu (cílové období 30 kalendářních roků) a tím zvyšování závislosti výše důchodu na celoživotní ekonomické aktivitě,
- **dynamická konstrukce výpočtu** zohledňující určitým způsobem obecný mzdový vývoj,
- **zrovnoprávnění mužů** v nárocích na pozůstalostní důchod poskytováním vdoveckého důchodu v podstatě za obdobných podmínek jako je poskytován ženám vdovský důchod.

7.2 Navrhované změny v Zákoně o důchodovém pojištění

Důležitou změna by měla do budoucna nastat v řešení otázky týkající se problematiky financování základního důchodového pojištění. V souvislosti s tím by měla být navržena opatření spočívající ve vytvoření **rezervy** pro důchodovou reformu nebo v oddělení základního důchodového pojištění od státního rozpočtu a vytvoření „**důchodového fondu**“ a o platbách státu za náhradní doby pojištění.

7.3 Průběžný státní systém (PAYG)

7.3.1.1 Solidarita systému

Míra solidarity průběžného systému je vysoká (vychází z praktické části-odvody na sociální pojistné) a výrazně motivuje občany s vyšším příjmem, aby se vyhýbali placení důchodového pojistného a tím je snižována úroveň příjmů důchodového pojištění. Zejména u živnostníků je výše uvedená motivace uskutečněná v praxi. Uvedený problém je ještě umocňován tím, že u zaměstnanců není stanoven maximální vyměřovací základ pro placení pojistného.

7.3.1.2 Náhradový poměr

Úroveň náhradového poměru dobře zabezpečuje mezigenerační soudržnost za stávající situace, kdy čisté příjmy důchodců jsou cca z 95% zajišťovány příjmy ze státního důchodu.

Pokles náhradového poměru u vyplácených důchodů (viz. tabulka č.5) by přivedl významnou část důchodců (především samostatně bydlících) pod faktickou hranici chudoby (nebyli by schopni platit samostatně své náklady na bydlení, stravu a zdravotní péči), což je nejenom politicky, ale i morálně neúnosné. Jinými slovy platí, že vyplácené důchody by měly být v budoucnu valorizovány podle růstu průměrné hrubé mzdy v národním hospodářství a ne podle minimálních zákonných možností.

7.3.1.3 Příjmy a výdaje

Příjmy systému jsou závislé na počtu plátců důchodového pojištění, strukturou těchto plátců (počtem platících živnostníků), výši průměrného vyměřovacího základu (růstem mezd zaměstnanců a příjmů živnostníků) a výši procentní sazby pro placení pojistného.

Od 1.1.2004 vzrostala pojistná sazba důchodového pojistného z **26%** na **28%** (došlo k přesunu 2% z politiky zaměstnanosti). Tento nárůst sazby byl z hlediska příjmů důchodového pojištění nejdůležitější změnou, kterou přinesla reforma veřejných rozpočtů.

Další zvyšování pojistné sazby sociálního (důchodového) či zdravotního pojištění (příjmu z daně práce) by mělo velmi **negativní dopad na trh práce**.

Dle statistik, které jsem měla propůjčeny k nahlédnutí od OSSZ ve Zlíně: do roku **1996** bylo důchodové pojištění mírně **přebytkové**. Od roku **1997** až do roku **2003** bylo důcho-

dové **pojištění v deficitu**. Od roku **2004** se důchodového pojištění dostalo opět do **přebytku**. Výše uvedené platí za předpokladu, že do výdajů důchodového pojištění nebudou započítávány správní výdaje (výdaje na provoz a investice).

V roce **2005** byly příjmy a výdaje důchodového pojištění při započtení správních výdajů zhruba **vyrovnané**. V roce **2006** byla ČSSZ také v **přebytku**.

V současné době je i mezi odbornou veřejností (nejenom mezi novináři) rozšířen velmi nebezpečný **mýtus**, který je založen na tvrzení, že **stávající důchodový systém zůstane vyrovnaný** (nedostane se do deficitu) přinejmenším do roku 2020.

Je nutné vždy doplnit, že výše uvedený předpoklad je založen na zásadní podmínce, která předpokládá, že vyplácené důchody budou trvale valorizovány jen o zákonné minimum.

Tato základní podmínka nebyla dodržena při valorizaci důchodů pro rok 2005 ani pro rok 2006 a nebude určitě dodržována ani v budoucnosti.

7.4 Fondový systém (soukromý)

Fondový systém je založen na individuálním spoření jednotlivých pojištěnců.

Největší **výhodou průběžného systému** (PAYG) je, že jeho **správa je velmi levná**, nedá se „vytunelovat“ a je do značné míry **nezávislý na ekonomickém vývoji** (růstu HDP, inflaci i výši úrokových sazeb). Další výhodou je, že je možné nastavit **solidaritu pojištění** podle požadavků správce systému (státu), z čehož vychází všechny země, které uvádím v komparaci.

Základní **nevýhodou** průběžného systému je, že je velmi **závislý na demografickém vývoji**. Pokud roste počet důchodců a snižuje se počet plátců, tak se průběžný důchodový systém dostává do deficitu. Pokud se chce stát deficitu vyhnout, tak musí výrazně snižovat výši důchodu (náhradového poměru) nebo výrazně zvyšovat reálný věk odchodu do důchodu k čemuž přistoupila většina zemí, které popisují v komparaci.

Existuje ještě třetí varianta, kterou je možné se vyhnout schodku. Touto cestou je zvýšování výše pojistného nebo zavedení dodatečných plateb státu, což je podle mého názoru, jak jsem se již zmiňovala výše, pro ČR ekonomicky neúnosné. Tuto variantu zvolilo Švédsko, jehož ekonomika se nachází na vyšší úrovni než ekonomika ČR.

Největší výhodou fondového systému je, že je **relativně nezávislý na demografickém vývoji**.

Jeho **nevýhodou** je, že je **závislý na ekonomickém vývoji** (růstu HDP, úrovni inflace, úrokových sazbách) a jeho provoz je podstatně dražší, než u průběžného systému. Další relativní nevýhodou je, že u fondového systému **nelze nastavit míru solidarity**.

Zásadním problémem penzijního připojištění, podle mě, je v ČR nízká úroveň příspěvků pojištěnců spojená s krátkou dobou placení příspěvku.

Reformní opatření by měla být především zaměřena na výrazné zvýšení měsíčního příspěvku účastníka (jeho zaměstnavatele), na prodloužení délky placení příspěvku účastníka (jeho zaměstnavatele) a na výrazné zvýšení počtu vyplácených doživotních penzí.

Myslím si, že **„Ideální“ důchodové pojištění by mělo v nejvyšší možné míře obsahovat výhody obou výše uvedených důchodových systémů a hlavně by mělo snížit na co nejmenší míru jejich nevýhody.**

Je nutné se o vytvoření takového „kombinovaného“ systému pokusit.

8 NAVRHOVANÉ REFORMNÍ OPATŘENÍ V ČR

Reformní opatření se pokusím zjednodušeně vyjmenovat na základě provedené komparace důchodových systémů vybraných zemí EU.

Pokud mají být splněny základní cíle důchodové reformy (kterou ve své práci navrhuji), to znamená udržení mezigenerační soudržnosti (mzdová valorizace vyplácených důchodů, udržení náhradového poměru) a finanční udržitelnost důchodového pojištění, tak je nezbytné provést několik provázaných opatření, mezi která patří:

8.1 Prodloužení věku odchodu do důchodu

(Dané opatření se osvědčilo v maďarském důchodovém systému.)

V současné době, se řada lidí domnívá, že odchod do důchodu je velkou výhodou a že pro většinu občanů je pozdější odchod do důchodu nepřijatelný.

Já se domnívám, že opak je pravdou. Na odchod do důchodu se může opravdu těšit jen ta část zaměstnanců (podnikatelů), pro které je práce pouhým obstaráváním finančních prostředků nezbytných k životu. Na odchod do důchodu se může těšit ta část zaměstnanců, která vykonává mechanickou nezajímavou práci, která není dobře placená a může být i fyzicky vyčerpávající.

Výše uvedená část zaměstnanců (podnikatelů) však v dnešní době rozhodně netvoří většinu pracovní síly.

Pro většinu občanů odcházejících do důchodu tento odchod znamená ztrátu. Znamená nejenom finanční ztrátu, ale především **ztrátu společenského postavení** (odchod do důchodu je odchodem ze společnosti do soukromí), **snížení smysluplnosti života** (seberealizace), **omezení společenských kontaktů** (do práce se chodí nejenom pracovat, ale jde také o záležitost společenskou) a **snížení celkové aktivity**.

Prodloužení věku odchodu do důchodu by mělo za následek zvýšení míry zaměstnanosti obyvatelstva. Důkazem časté diskuse věkové hranice pro odchod do důchodu je navrhovaná změna v důchodovém pojištění, kterou uvádím v praktické části v kapitole „Výzkum veřejného mínění“. V teoretické části je konkrétně rozepsaná hranice pro odchod do důchodu v tabulce č. 1.

8.2 Změna vzorce pro výpočet důchodu

Zvýšení rovnosti by mohlo být uskutečněno pomocí nově koncipovaného vzorce pro výpočet přiznaného důchodu, **redukcí náhradních dob, stanovením maximálního vyměřovacího základu pro zaměstnance** (vycházím z analýzy solidarity průběžného systému) a **prodloužením rozhodného období pro stanovení osobního vyměřovacího základu** (patří také do navrhovaných změn důchodového pojištění).

Redukce náhradních dob by poté vedla k postupnému snížení výdajů na důchody.

Zavedení maximálního vyměřovací základu (strop) pro placení důchodového (sociálního) by naopak mělo za následek snížení výběru důchodového pojistného.

8.3 Zavedení demografického faktoru

Z výše uvedeného důvodu by měl být do průběžného systému zaveden demografický faktor, který je založen na **sledování ročních výdělků** pro účely **stanovení osobního vyměřovacího základu** podle meziročního růstu objemu pojistného vybraného na jednoho důchodce. (např. Švédsko: k jejich „příjmovému důchodu“ jsou připočítány úroky, které se shodují s růstem příjmů v této zemi. Maďarsko: nastavení 43% náhradového poměru zaručuje garanci minimálního důchodu.)

8.4 Zvyšování úrovně individuálního spoření na důchod

Tím myslím, že pojištěnec by si mohl převést určité procento svého vyměřovacího základu na **individuální kapitálový účet** (do penzijního fondu) za podmínky, že dodá část převedených prostředků z vlastních úspor. (inspirace slovenským DS)

Důchod z fondového systému by mohl pojištěnec pobírat až po dosažení důchodového věku. Byl by mu však také umožněn předčasný odchod do důchodu nebo souběh důchodu a pracovní aktivity. (viz. Švédsko)

Doživotní annuita by se valorizovala mzdově a byla by vypočtena s různými úmrtnostními tabulkami pro muže a ženy. Při nízké úrovni naspořených prostředků v penzijním fondu by bylo umožněno pobírání penze na dobu určitou.

8.5 Nositel pojištění

Pro úspěšné provedení reformy je nezbytné zajistit, aby ČSSZ dostávala na správu svého systému (náklady na provoz a investice) ze zákona určité procento z vybraného pojistného na sociální zabezpečení.

Nezbytným předpokladem úspěšné realizace důchodové reformy je i **příprava nositele pojištění** – České správy sociálního zabezpečení a jejích organizačních složek, okresních správ sociálního zabezpečení. Bude proto třeba pokračovat v jeho modernizaci a zajišťovat i dostatečné finanční prostředky pro jeho rozvoj a pro zabezpečení jeho činnosti.

Ve Francii je např. systém založen na rozdělení kompetencí správy důchodového pojištění jednotlivým úřadům.

8.6 Příjmy a výdaje důchodového pojištění

Jádro výdajů důchodového systému by tvořily **výdaje** na důchody **z průběžného (PAYG) systému**, jako je tomu ve Finsku.

Výdaje fondového systému by přispívaly nižší měrou.

Důchody by měly být, podle mého názoru, valorizovány mzdově (podle růstu průměrné hrubé mzdy v národním hospodářství), mzdově by byla valorizována jak základní, tak procentní výměra důchodu.

Přebytky PAYG systému bych poté ukládala v **rezervním fondu**, jako je tomu ve Finsku, který by spravovala ČSSZ.

8.7 Další možné reformní scénáře

8.7.1 Dobrovolné vyvázání

Systém dobrovolného vyvázání, podle mého názoru, jak jsem již uváděla v komparaci, umožňuje **vznik silného kapitálového pilíře** a tím i **stabilního důchodového systému** (vzniká poměrně vyrovnaná kombinace průběžného a fondového systému).

Na druhé straně PAYG systém tak směřuje rychle k jednotnému, relativně nízkému důchodu a **poklesu náhradového poměru**.

Z předchozího vyplývá, že značná část důchodců bude mít důchod těsně nad hranicí chudoby a čím bude důchodce starší, tím bude jeho relativní životní úroveň nižší.

8.7.2 Rovný důchod

Rovný důchod výrazně **snižuje výši důchodového pojistného**, čímž vytváří prostor pro **zvyšování zaměstnanosti** i pro **svobodné využití neodvedeného pojistného** jednotlivými pojištěnci.

Na druhé straně tento systém vede ke **vzniku vysokého deficitu**, který narůstá souběžně s tendencí zvýšit úroveň rovného důchodu a úroveň valorizace vyplácených netransformovaných důchodů.

Z mého pohledu větším problémem než vznikající deficit je nízká úroveň rovného důchodu a „slepá“ víra v to, že se pojištěnci o své stáří postarají sami.

Zde se dostávám k dalšímu velmi nebezpečné teorii, která vůbec nebere v úvahu, že **člověk** je velmi **motivován** k tomu, **aby přežil**, aby byl schopen se krátkodobě (dny, týdny a měsíce) a střednědobě (několik let) o sebe postarat. **Není** však **motivován** k tomu, **aby se vážně staral** o to, **co s ním bude** za třicet či čtyřicet let, aby ve věku dvaceti či třiceti let přemýšlel o tom, že jednou bude starý, bude potřebovat důchod a bude umírat.

Navíc v Evropě bylo do poloviny devatenáctého století o staré lidi postaráno. O své členy se starala především rodina, ale i obec či feudální pán. Dnes již v Evropě nenajdete tradici směřující k tomu, aby se občan samostatnou iniciativou vážně staral o své stáří.

V dnešní době zakládají mladí lidé rodiny a mají děti ve věku okolo 30 let, to znamená, že potřebují především investovat nejprve do pořízení bytu a vybavení domácnosti a později do výchovy svých dětí(dítěte). Až ve věku okolo 50ti let si výše uvedení pojištěnci uvolní finance potřebné pro péči o děti a budou také motivováni k tomu, aby začali vážně spořit na stáří, to však již bude pro průměrného pojištěnce příliš pozdě a nebude mít šanci, aby si odpovídající částku naspořil.

Z výše uvedeného vyplývá, že značná část pojištěnců si na stáří naspoří minimální prostředky a bude muset žít z rovného státního důchodu, což by znamenalo vážné **narušení mezigenerační soudržnosti**.

Domnívám se, že tomu ve skutečnosti tak nebude a důchodci, kteří budou tvořit většinu voličů, si demokratickou cestou (přes politické strany, které sledují jako svůj hlavní cíl

svoji účast na moci, jim to umožní) vynutí zvýšení rovného důchodu na podstatně vyšší úroveň. A kruh se uzavře, vyšší důchody opět zaplatí daňový poplatník, „bude-li vůbec nějaký“.

8.7.3 Dohoda politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně o dalším pokračování důchodové reformy

Každá změna v systému důchodového pojištění je záležitostí politického rozhodnutí, jak jsem podrobněji popsala na německém důchodovém systému.

Navrhovaná dohoda představuje první krok k racionální důchodové reformě a má především velký symbolický význam tím, že vyše obyvatelstvu jednoznačný signál zdůrazňující důležitost důchodové reformy. Což je velmi důležité vzhledem k výše uvedenému výzkumu veřejného mínění, které potvrdilo, že občané ČR jsou se systémem důchodového zabezpečení seznámeni jen povrchně.

Alespoň část obyvatelstva se začne v důsledku navrhované dohody nad svým budoucím důchodem vážněji zamýšlet. Přemýšlivý občan si sám od sebe řekne, že důchody jsou asi velkým problémem, když i na sebe myslící politické strany se musely na určitých opatřeních, která zahajují důchodovou reformu, shodnout.

I nepřijetí dohody má svůj význam, i když samozřejmě menší. Alespoň se opakovaně o nezbytnosti důchodové reformy debatovalo v **médiích**.

9 DŮCHODOVÁ REFORMA

Chtěla bych zdůraznit, že při návrhu mojí důchodové reformy a reformních opatření používám více aspektů než jsem uvedla ve své práci, jelikož reforma systému důchodového pojištění je velmi složitým jevem, kterému se v rámci bakalářské práce můžu věnovat jen omezeně. Proto se bude jednat spíše o zjednodušení návrhu důchodové reformy.

Důchodový systém se dotýká téměř každého občana (obyvatele) této republiky. Téměř každý občan starší osmnácti let platí důchodové pojistné nebo je účasten na náhradních dobách. Přes 90% obyvatel se dožívá důchodového věku.

Bez reformy důchodového pojištění nelze provést reformu sociálního zabezpečení, ze které vyplývá udržitelnost většinových výdajů státu.

Důchodovou reformu nelze posuzovat pouze z pohledu finanční udržitelnosti důchodového systému, ale především z pohledu přiměřenosti vyplácených důchodů. **Přiměřenost vyplácených důchodů** je základním měřítkem **sociální soudržnosti** společnosti a z širšího pohledu i jedním ze základních faktorů, který zabezpečuje **fungování demokracie** (důchodci již dnes tvoří a v budoucnosti budou stále výrazněji tvořit, rozhodující množství voličů).

Základním cílem navrhované reformy důchodového systému by mělo především být **udržení mezigenerační soudržnosti**, to znamená, že by důchody měly být valorizovány podle růstu příjmů (mezd) produktivní části populace a náhradový poměr (poměr mezi průměrným důchodem a průměrnou hrubou mzdou v národním hospodářství) by neměl příliš klesat.

Druhým cílem reformy musí být **zajištění finanční udržitelnosti** důchodového pojištění, což znamená, že náklady na financování důchodového systému z důchodového pojistného a ze státního rozpočtu by neměly do roku 2100 překročit 10% HDP. Dále by mělo platit, že důchodový systém musí být **financován z více zdrojů**, nejenom z důchodového pojistného, jak je tomu v současné době.

Racionální důchodová reforma, která zajistí udržení mezigenerační soudržnosti a finanční udržitelnost důchodového pojištění by měla být založena na **postupném zvyšování reálného věku** odchodu do důchodu, na postupném **snížování náhradového poměru** z

průběžného systému u nových důchodců a podle mě především na **zvyšování úrovně individuálního spoření** občanů na důchod.

Pro úspěšnou realizaci důchodové reformy je určitě nezbytný souhlas rozhodujících politických stran (všech stran z Poslanecké sněmovny). Politické strany po souhlasném přijetí reformy by měly přesvědčovat obyvatelstvo, že reforma je naprosto nutná. Pokud by o důchodové reformě rozhodující politické strany nehovořili jednotně, tak by byla její realizace ohrožena.

Do budoucna dojde k poměrně výraznému nárůstu počtu důchodců a ke stagnaci počtu plátců pojistného, což povede k obnově deficitu na důchodovém účtu nebo k dalšímu poklesu náhradového poměru. V důsledku toho se mohou zhoršit podmínky pro provedení důchodové reformy.

Při promyšlení důchodové reformy bychom neměli podléhat různým neověřeným teoriím. Jednou z těchto teorií je, že většina současného obyvatelstva je schopna se postarat o své stáří a přiměřenou výši svého důchodu, a proto je možné snížit výši státem vypláceného důchodu.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo provést analýzu na základě komparace důchodových systémů v ČR a vybraných státech EU a z provedené komparace definovat rizika a příležitosti jednotlivých variant. Na základě analýzy jsem potom měla ve své práci doporučit vhodný způsob reformy pro Českou republiku.

Při zpracování mé bakalářské práce jsem úzce spolupracovala s Okresní správou sociálního zabezpečení ve Zlíně a to hlavně s důchodovým oddělením. Dále jsem čerpala z internetových stránek ČSSZ dostupných na www.cssz.cz a při komparaci především z odborných článků publikovaných v časopise Národní pojištění, které vychází jednou měsíčně.

Bakalářská práce upozornila na to, že naše republika bude muset do budoucna přistoupit k reformním krokům, což vyplývá z nepříznivého demografického vývoje v ČR. Ve své práci jsem poukázala na možnosti přijetí některých opatření důchodového zabezpečení z jiných zemí EU.

Z výzkumu veřejného mínění se mi potvrdila myšlenka, že informovanost veřejnosti o důchodovém systému je velmi nízká, což kladu za vinu politickým stranám v Poslanecké sněmovně.

Ve své práci jsem došla k závěru, že není až tak složité sestavit důchodovou reformu. Česká republika by se měla pokusit zvolit si cestu zabezpečení svých občanů na stáří na základě svých ekonomických možností a tradic především z hlediska finanční udržitelnosti a mezigenerační soudržnosti.

Ve své práci jsem se snažila poukázat na to, že podle mého názoru, by ideální důchodové pojištění mělo obsahovat výhody jak průběžného státního systému, tak soukromého (fondového) systému.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné monografie

- [1] VOPÁTEK, J. Penzijní systémy v EU. *Národní pojištění*, 2005, roč.36, č.2, str.5-6
- [2] FORTELKOVÁ, I. Sociální zabezpečení ve Finsku. *Národní pojištění*, 2007, roč.38, č.1, str.10-12
- [3] ŠTĚPÁNKOVÁ, P. Systémy sociálního pojištění v EU-Švédsko. *Národní pojištění*, 2007, roč.38, č.5, str.8-12
- [4] BAŠTA, L. Systémy sociálního zabezpečení v EU – 5.část Maďarsko. *Národní pojištění*, 2006, roč.37, č.6, str.13-16
- [5] FOLTÝNOVÁ, D. Systémy sociálního pojištění v EU-Francie. *Národní pojištění*, 2006, roč.37, č.10, str.8-11
- [6] BISKUP, J. Výzkum veřejného mínění o českém důchodovém systému. *Národní pojištění*, 2007, roč.38, č.3, str.18-20

Internetové zdroje

- [7] Česká správa sociálního zabezpečení. *Evropská unie-důchodové pojištění* [online]. [cit. 2007-01-29]. Dostupná z WWW: <http://www.cssz.cz/evropska_unie/duchodovy_vek_eu.asp>
- [8] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Důchodové pojištění* [online]. [cit. 2006-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/617>>
- [9] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Důchodové pojištění* [online]. [cit. 2006-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/3>>
- [10] Česká správa sociálního zabezpečení. *Důchodové pojištění* [online]. [cit. 2006-28-12]. Dostupná z WWW: <http://www.cssz.cz/dulezite/dulezite_udaje_2007.asp>

- [11] Česká správa sociálního zabezpečení. *Důchodové pojištění* [online].
[cit. 2006-28-12]. Dostupná z WWW:
<http://www.cssz.cz/duchodove/davky_duch_pojisteni.asp>
- [12] Česká správa sociálního zabezpečení. *Národní pojištění-2004* [online].
[cit. 2004-07-26]. Dostupný z WWW:
<http://www.cssz.cz/narodni_pojisteni/np0404/clanek01.asp>
- [13] Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. *Analýza důchodových reforem* [offline].
[cit. 2001-30-11]. Dostupný z WWW:
<http://www.vupsv.cz/Vylitova_Analyza%20_duch_reforem.pdf>
- [14] Česká správa sociálního zabezpečení. *Tiskové zprávy-rok2007* [online].
[cit. 2007-01-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.cssz.cz/tisk/07/070129.asp>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	Česká republika
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
DS	důchodový systém
DSS	důchodové správcovské společnosti
EU	Evropská unie
EHS	Evropské hospodářské společenství
LPS	Lékařská posudková služba
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
např.	například
OSSZ	Okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PAYG	„Pay as you go“ penzijní systém
Sb.	sbírky (zákona)
tj.	to jest
tzv.	takzvaný
zdp.	Zákon o důchodovém pojištění

SEZNAM TABULEK

tabulka 1: Věková hranice pro odchod do důchodu v zemích EU.....	16
tabulka 2: Částky pro účely důchodového pojištění	21
tabulka 3: Důchodový věk (roky + měsíce)	23
tabulka 5: Počet všech důchodců a důchodů v ČR	50
tabulka 4: Stárnutí populace ve světě.....	51